

1981/82:121

Torsdagen den 15 april em.

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

17 § Anslag till gymnasiala skolor m. m.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1981/82:18 om anslag till gymnasiala skolor m. m. (prop. 1981/82:100).

Anf. 96 ANDRE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Anf. 97 LARS SVENSSON (s):

Herr talman! När vi nu går att behandla anslaget till gymnasieskolorna, finns det under de aktuella punkterna en hel del synnerligen angelägna frågor för våra ungdomar. Jag skall i min inledning inte beröra kvaliteten inom gymnasieskolan, eller reservationerna 1 och 2 som gäller praktikplatser och handledarutbildning. Dessa frågor kommer Göran Persson att ta upp i sitt inlägg. I stället skall jag beröra de andra frågor där vi socialdemokrater har reserverat oss och föreslagit andra åtgärder än majoriteten.

Gymnasieskolan ingår som ett viktigt led i åtgärderna att möjliggöra för ungdomarna att få en fast förankring i arbetslivet. Vi kan konstatera att ungdomsarbetslösheten under de senaste åren har nått rekordhöga siffror. Orsakerna till denna öppna arbetslöshetskris för de unga skall i första hand sökas i den allmänna nedgången i den svenska ekonomin och i regeringens oförmåga att föra en ekonomisk politik som medför tillväxt och full sysselsättning. Ungdomsarbetslösheten speglar med andra ord det enkla förhållandet att arbetena inte räcker till. Regeringens politik måste alltså läggas om, så att ekonomin som helhet kan erbjuda fler arbetstillfällen. Ungdomsarbetslösheten kan dessutom bekämpas genom en förbättring av utbildningsmöjligheterna.

Vi kan alltså konstatera att det viktigaste för att komma till rätta med de problem som möter inte minst ungdomarna är att den ekonomiska politiken förs på ett sådant sätt att det totala antalet arbeten väsentligt ökar. Det åvilar alltså regeringen att föra en sådan politik att detta sker.

Beträffande inte minst kommunernas uppgift att klara de uppdrag som statsmakterna ålagt kommunerna när det gäller att ta hand om ungdomarna är att säga att kommunerna i första hand har ett uppföljningsansvar, innebärande ett erbjudande till de ungdomar som inte får plats i gymnasieutbildningen, eller inte kan förmås intressera sig för sådan annan kortare utbildning eller arbetslivserfarenhet. Det kan röra sig om t. ex. vissa studie- och yrkesorienteringsinsatser, kortare kurser av orienteringskaraktär, yrkesintroduktion, olika kommunala ungdomsprogram och ungdomsplatser. Större delen av dessa verksamheter – blandformer av utbildning, praktik och arbete – är ofta förlagda till arbetslivet.

Innan jag går in på vår syn på yrkesintroduktionen och ungdomsplatserna, skall jag säga några ord om reservation 4. Här kan man konstatera att minskningen av det totala antalet arbetstillfällen i första hand har drabbat ungdomarna. Det finns ungdomar som efter ett års kommunalt uppföljningsansvar fortfarande saknar fast förankring på arbetsmarknaden.

Dessa har ofta genomgått introduktionsprogram och yrkesintroduktion men har haft långa perioder av arbetslöshet och sysslolöshet. För dessa ungdomar kommer det att krävas mycket omfattande och långvariga stödinsatser.

SÖ föreslog mot bakgrund härav en försöksverksamhet för att ta fram olika program och modeller. Dessa försök måste arbetas fram lokalt. En likartad verksamhet har bedrivits i vissa kommuner, där man har prövat olika modeller och program för att hjälpa dessa ungdomar. Vi ställde oss bakom SÖ:s förslag, och vi anser att de 10 miljoner som SÖ har begärt att få använda till försöksverksamhet bör ställas till SÖ:s förfogande. Sådana program kan omfatta olika former av arbetslivskontakter varvade med korta utbildningsinslag, feriearbete och praktik.

Samtidigt som man prövar dessa modeller är det angeläget att man gör enskilda planer för de ungdomar som efter en tid inte har lyckats få den förankring och den ställning på arbetsmarknaden som de behöver. Det är dessa ungdomar som vi brukar säga ligger i riskzonen när det gäller den sociala sidan. Där är varje insats ofantligt viktig, därför att den betyder att man kan spara resurser i fortsättningen. Här bör alltså SÖ medverka till att ge kommunerna resurser för att pröva dessa modeller. Vi vet att det i vissa kommuner har bildats arbetslag, med representanter för arbetsförmedlingen, sociala myndigheter och skolan, som prövar sig fram. Man bör från SÖ:s och från statens sida medverka till att denna typ av verksamhet ytterligare stöds och utvecklas.

När det sedan gäller de andra ungdomarna, som inte har kommit in på gymnasieskolan, som är skoltrötta eller för tillfället inte känner sig intresserade av en utbildning, måste det självfallet sättas in speciella insatser för dem. Riksdagen har tidigare tagit ställning till den särskilda ungdoms-

propositionen, som förelades riksdagen för något år sedan och som också antogs. Det finns naturligtvis positiva saker i denna proposition, men vi var ändå starkt kritiska mot den, bl. a. av det skälet att man föreslog att den skulle genomföras med mycket kort varsel. De beredskapsarbeten som hade funnits togs bort helt, och det gjorde att ungdomarna vid den tidpunkten inte hade någonstans att ta vägen. Det tog en tid innan det nya förslaget började ge effekt. Det fanns också andra brister, som vi redan då påtalade och som jag nu vill återkomma till.

När den borgerliga riksdagsmajoriteten beslutade att införa den s.k. yrkesintroduktionen kritiserade vi denna verksamhetsform därför att den inte klarade de krav som vi ställde. Nu vet vi att man inom många branscher har "rättat till" propositionen med avtal och rekommendationer för yrkesintroduktionen; på ett sådant sätt att man i varje fall har skapat vissa garantier mot otillbörligt utnyttjande. Därmed har försäkrings- och skyddsfrågorna lösts, och de fackliga organisationernas inflytande är reglerat inom de områden där man har tecknat avtal. Också frågan om ersättningen till ungdomarna har lösts, så att ungdomarna får en högre ersättning än vad regeringen föreskrev. Ibland går också kommunerna in för att öka ungdomarnas ersättning.

Vi har inom arbetarrörelsen dragit slutsatser av hur yrkesintroduktionen fungerar i verkligheten. Den yrkesintroduktion som verkligen fungerar i kommunerna i dag är en annan yrkesintroduktion än den som riksdagsmajoriteten fattade beslut om våren 1980. Vi har försökt ta till vara det bästa av yrkesintroduktionen och skapa ett nytt system, som är anpassat till det som kan fungera i verkligheten, dvs. vårt förslag om ungdomsplatser.

Till skillnad från yrkesintroduktionen bygger ungdomsplatserna på lokala överenskommelser, där arbetsmarknadsparterna tar sitt ansvar. Detta är väsentligt. Ungdomarna behöver stöd både av arbetsgivaren och av den fackliga organisationen. De behöver ofta faddrar på arbetsplatsen. De behöver försäkringsskydd och arbetarskydd. De har rätt till viss ersättning. Alla dessa behov kan tillgodoses genom avtal. Så har också skett i systemet med ungdomsplatser. Initiativet till det kom ju från parterna på arbetsmarknaden, och därefter vidtog regeringen de åtgärder som krävdes för att anpassa ersättningen till de avtal som tecknats.

Regeringen har i en förordning utfärdat bestämmelser om ungdomsplatser fram till den 1 juli i år. Det är alldeles nödvändigt att nu ge besked beträffande tiden efter den 1 juli. Den borgerliga riksdagsmajoriteten vågar inte ge ett sådant besked, utan hoppas på regeringens goda vilja. Detta är ett trist spel med ungdomars möjlighet att skaffa sig nyttig arbetslivserfarenhet, ett schackrande med ungdomsarbetslösheten.

På två viktiga punkter bör förordningen ändras. För det första bör det klart sägas ut att det också i denna verksamhetsform skall finnas utbildningsinslag, av karaktären yrkesorientering, orientering om arbetslivsfrågor eller förstärkt undervisning i det som ungdomarna särskilt behöver. För att detta skall fungera måste särskilda resurser anvisas. Vi föreslår i vår motion att 50 milj. kr. skall avsättas härför. Vi tror att det är viktigt att man ser till att det i

Torsdagen den
15 april 1982

---

*Anslag till gymnasiala skolor
m. m.*

denna typ av ungdomsverksamhet förekommer utbildningsinsatser. Självfallet skall detta ske i samarbete mellan skolan och arbetslivet. Vi har här föreslagit en dags utbildning per vecka som lämplig riktpunkt.

För det andra skall man inte splittra det kommunala uppföljningsansvaret på flera myndigheter. Kommunen har i dag uppföljningsansvar tills eleven har fyllt 18 år. Ansvaret att följa upp ungdomarnas verksamhet ligger på skolstyrelserna. Regeringen har beslutat att ungdomsplatserna skall handhas av arbetsmarknadsmyndigheterna. Därigenom splittras det kommunala uppföljningsansvaret, och på det sättet blir det också svårare för kommunerna att skapa ett individuellt program för ungdomarna, där man kan kombinera ungdomsplatser, vissa kurser och annan verksamhet som kommunen kan erbjuda dem t. o. m. 18 års ålder. Också de borgerliga utskottsföreträdarna måste inse att regeringen splittrar kommunernas uppföljningsansvar. Det är illa att de borgerliga riksdagsledamöterna inte kan släppa prestigen – möjligen kan det bero på ministerrivalitet – och omskapa uppföljningsansvaret så att det verkligen kan utgöra en god hjälp åt ungdomarna.

Vi menar att systemet med ungdomsplatser – med de förändringar jag nämnt – har stora möjligheter att fungera väl. Det är en styrka att arbetsmarknadens parter är överens om detta system och att det inte är något som har pådyvlats dem uppifrån av regeringen.

Systemet med ungdomsplatser är överlägset yrkesintroduktionen. Vi vill därför att yrkesintroduktionen successivt skall avvecklas under det kommande budgetåret och omvandlas till ungdomsplatser.

När det gäller ansvaret för denna typ av verksamhet vill jag gärna peka på de svårigheter som alltid uppstår, när två olika myndigheter är inblandade. Även om jag från annan verksamhet känner till att det förekommer ett fint samarbete mellan arbetsförmedlingarna och skolstyrelserna, är jag medveten om att det finns en risk för att ungdomarna skickas mellan de olika myndigheterna. De tvingas därigenom att gå sysslolösa en onödigt lång tid. Jag känner i luften att vi säkerligen skulle kunna vara överens om detta, men det gäller att våga ta steget fullt ut och säga att det är skolans uppgift – med hjälp av arbetsförmedlingen – att ta det fulla ansvaret för ungdomarna, att ge dem en hyfsad ställning på arbetsmarknaden. De stora svårigheterna för ungdomarna att få en meningsfull utbildning och ett arbete har förvärrats genom de borgerliga regeringarnas sätt att hantera gymnasieskolefrågorna och arbetsmarknadsfrågorna för ungdomarna. Trots att krav på ett samlat program för ungdomars arbete och utbildning framställtts åtskilliga gånger i riksdagen, har regeringen inte förmått presentera ett sådant. De senaste årens åtgärder när det gäller att erbjuda ungdomar utbildning och arbete har därför karaktären av ett lapptäcke. Det är helt nödvändigt med en sanering av dessa verksamhetsformer.

Det som ofta sägs om ungdomsgarantin och om att det privata näringslivet har lättare att klara detta håller inte i det verkliga livet. När antalet jobb minskar och när trängseln till våra utbildningsanstalter ökar, kommer de ungdomar i kläm som har det besvärligt.

Här måste man se till att – gärna i samverkan med arbetsmarknadens parter, som visat sin vilja genom uppgörelsen om ungdomsplatser – skapa möjligheter direkt i arbetslivet med uppgjorda program som innebär att man tar hand om och hjälper ungdomarna till rätta.

När det gäller det särskilda yttrandet som vi fogat till utskottets betänkande i fråga om syo-verksamheten har jag inte mycket att tillägga till den debatt vi fört tidigare. Det är bara att beklaga att besparingsåtgärderna går ut över områden som för ungdomarna är så väsentliga som syon.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 3, 4 och 8.

Anf. 98 HANS NYHAGE (m):

Herr talman! Den ekonomiska politiken måste föras på ett sådant sätt att antalet arbetstillfällen ökar, inledde Lars Svensson med att säga. Det är riktigt, men just därför måste det föras en helt annan ekonomisk politik än den som socialdemokraterna alltför länge fick bedriva i vårt land och som de åter avser att bedriva om de kommer tillbaka till makten. Den politiken, med ökade pålagor på näringslivet i form av proms och arbetsgivaravgifter och nu också utökad med de för företagsamheten förödande socialiseringsfonderna, medverkar sannernligen inte till att några nya jobb kommer fram. Här krävs en politik som stimulerar företagsamheten och som begränsar kostnaderna och ökar konkurrenskraften. Det får inte vara en politik som med en rad byråkratiska hinder försvårar för ungdomen att få en meningsfull sysselsättning.

Till nu föreliggande utskottsbetänkande finns fogade tre reservationer från moderata samlingspartiets ledamöter. En av dem gäller svenska som främmande språk. Gunnel Liljegren kommer senare att utveckla våra synpunkter bakom den reservationen. De båda övriga gäller den s. k. genomföranderesursen, och det har ankommit på mig att redovisa vår uppfattning i detta sammanhang. Därtill vill jag nämna att Bengt Wittbom senare kommer att beröra de frågor som gäller inbyggd utbildning, yrkesintroduktion, ungdomsplatser m. m. Jag avstår av det skälet från att beröra denna mycket viktiga del av betänkandet.

Innan jag tar upp frågan om genomföranderesursen vill jag emellertid kraftigt understryka två saker i samband med det ärende vi nu behandlar, nämligen dels att det gjorts utomordentligt omfattande satsningar på gymnasieskolans område sedan borgerligheten övertog regeringsansvaret, dels åter att den ekonomiska verkligheten gäller även för gymnasieskolan och att vi också på det här området måste vara mycket återhållsamma med nya kostnadskrävande åtaganden och vara beredda att genomföra besparingar.

Trots att således även gymnasieskolan omfattats av de nödvändiga besparingsåtgärderna kan vi konstatera att antalet elevplatser ökat, att den yrkesinriktade undervisningen stärkts, att en satsning ägt rum när det gäller utbildning i företag, att en försöksverksamhet med gymnasial lärlingsutbildning inletts, att introduktionsprogram för utbildning om fyra veckor införts

Torsdagen den
15 april 1982

*Anslag till gymnasiala skolor
m. m.*

samt att yrkesintroduktion om fyrtio veckor tillskapats. Dessutom har studie- och yrkesinformationen förstärkts.

Den utveckling som ägt rum på gymnasieskolans område stämmer väl överens med det synsätt vi moderater företräder. Utbildningssystemet måste vara så flexibelt att alla ungdomars behov av utbildning kan tillgodoses. Huvudparten av utbildningen skall vara förlagd till den reguljära gymnasieskolan. Därutöver skall det finnas tillräckliga möjligheter till inbyggd utbildning, företagsutbildning, lärlingsutbildning och varvning av arbete och kortare kurser. De yrkesinriktade utbildningsvägarna bör organiseras i samarbete med arbetslivet för att garantera att utbildningen anpassas till arbetslivets aktuella krav. För att underlätta elevernas val krävs en väl fungerande studie- och yrkesorientering.

Så till frågan om genomföranderesursen! Föredragande statsråd föreslår i budgetpropositionen att ett särskilt bidrag om 10 milj. kr. skall anslås med anledning av de krav på ökade skolledarinsatser som ställs genom riksdagens beslut med anledning av regeringens proposition om förändringar på gymnasieskolans område. Samtidigt framhåller emellertid statsrådet att förändringarna i vidd och djup långtifrån kan jämföras med dem i grundskolan. Den rörliga resursen efter riksdagens beslut blir t. ex. betydligt mindre än enligt regeringsförslaget, vilket innebär att någon särskild handledarresurs inte behöver utgå. Vidare medför de nya timplanerna för de tre- och fyraåriga linjerna genom sin samordning och enklare konstruktion att tjänstefördelning och schemaläggning kan förenklas. De synpunkter som statsrådet framför och som vi delar talar ju för att förändringarna inte är av sådan omfattning att ett behov av en särskild genomföranderesurs föreligger. Det arbete som blir följderna av riksdagens beslut måste enligt vår uppfattning inrymmas i skolledningens ordinarie arbetsuppgifter. I nuvarande ekonomiska läge är det inte försvarligt att anvisa nya medel på sätt som här föreslås.

Vi moderater yrkar således avslag på förslaget om genomföranderesurs och minskar därmed anslaget till driften av gymnasieskolor med 10 milj. kr.

Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 5, 6 och 7.

Anf. 99 LARS SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Jag blev litet grand förbluffad över Hans Nyhages start här. Han hänvisar till att det måste föras en ekonomisk politik som skapar arbetstillfällen. Vad är det som har skett? Nu kan inte Hans Nyhage säga att moderaterna eftersom de f. n. är ett oppositionsparti inte har ansvar för den ekonomiska politiken. Ni har under den här tiden sedan 1976 suttit i regeringar, och ni har haft ett av de tunga ansvarerna genom ekonomidepartementet. Vad har skett under denna period? Jo, sedan mars 1976 har Sverige förlorat över 170 000 industriarbeten. Den ekonomiska politik som enligt vad ni lovat skulle skapa nya arbetstillfällen har i stället inneburit att antalet arbetstillfällen väsentligt minskat.

Till detta skall också läggas er syn på mycket hårdhanta besparingsåtgärder

inom den offentliga sektorn som innebär att även antalet offentliganställda för första gången har minskat. Är det denna politik som enligt Hans Nyhages mening innebär att man skapar nya arbetstillfällen?

Ni har haft den tid jag här nämnde på er. Ni har haft inte mindre än sex år på er, och det har inneburit dessa förändringar. Det är självklart att denna politik i första hand har gått ut över de nytillträdande på arbetsmarknaden. Det har inneburit att antalet ungdomar under 25 år som i dag är arbetslösa är över 40 000. Det är den högsta siffra som vi någonsin har noterat sedan man över huvud taget införde någon typ av ordentlig arbetsmarknadsstatistik. Där ser man vad den ekonomiska politik betyder som bedrivs från borgerligt håll. Det går inte, Hans Nyhage, att i denna kammare – där det i varje fall just nu sitter så litet folk – försöka skrämman människorna med att säga att om vi får en socialdemokratisk regering, kommer det genom de socialiseringsåtgärder som socialdemokraterna föreslår att bli ännu svårare att få jobb. Situationen är ju den att sedan ni fick inflytande i svensk politik har förhållandena blivit väsentligt sämre för ungdomarna när det gäller att skaffa sig jobb.

Hans Nyhage talar om introduktionsutbildningar på fyra veckor. Men det fanns korttidskurser tidigare också. Beredskapsarbete är en av de åtgärder som vi satte in under vår regeringstid. Syo skall fungera, säger Hans Nyhage. Alla skall få en plats på gymnasiet. Men det är ju precis vad vi har föreslagit. Man måste ha en sådan kapacitet när det gäller gymnasieskolan att alla ungdomar har chans att komma in.

Anf. 100 HANS NYHAGE (m) replik:

Herr talman! Socialiseringsfonderna är det största hotet mot nyinvesteringar och företagsstimulans. Lars Svensson lär inte kunna förneka att det förhåller sig på det sättet. Efter 1976 har tiden i mångt och mycket gått åt till att sanera efter det socialdemokratiska fögderiet, efter en politik som socialdemokraterna återigen är beredda att föra, därest de åter kommer till makten. Vi levde alltför länge över våra tillgångar. Vi intecknade oss i förtid, så att säga. Nu har den tid kommit då vi måste betala tillbaka, och det frestar på. Men socialdemokraterna är inte beredda att ta konsekvenserna av sin egen politik. Ni är inte beredda att bedriva en nödvändig besparingspolitik. Säg mig var ni är beredda att spara! Det är i varje fall inte på det område vi nu diskuterar, för där plussar ni på med miljon efter miljon. Tar vi det ena området efter det andra, är vi snart uppe i miljardbelopp. Ni driver ju linjen: Spara gärna, men inte här. Men det säger ni i alla möjliga sammanhang, och då blir det i slutändan ingen besparing alls. Vad som då väntar är nya pålagor på näringslivet och samhället. Det kommer sannerligen inte att stimulera till några nya arbetsplatser för den svenska ungdomen.

Sedan vidhåller jag vad jag sade i mitt huvudanförande, nämligen att kolossalt mycket har utträttats på gymnasieskolans område sedan borgerligheten kom till makten. Antalet platser har ökat. Kontakterna med näringslivet är nu helt andra än de var under den socialdemokratiska regeringstiden. Då var det närmast fullt att ha arbetslivskontakter på

Torsdagen den
15 april 1982

*Anslag till gym-
nasiala skolor
m. m.*

utbildningssidan. Verksamheten skulle då helt bedrivas inom det reguljära skolväsendet. Jag skall villigt erkänna att det har skett förändringar på den punkten på senare år, men det tog tid innan ni hamnade i den positionen.

Anf. 101 LARS SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Får jag först säga att mig veterligt finns det i dag ingenting som heter socialiseringsfonder.

Varför har antalet arbetsplatser inom industrin sjunkit så kraftigt? Det kan väl inte bero på socialiseringsfonderna, eller vad Hans Nyhage nu använde för uttryck. Det är ju ändå så att över 170 000 jobb har försvunnit inom industrin under de sex år som Hans Nyhage och hans partikolleger haft inflytande i svensk politik.

Hans Nyhage har ju suttit med i den här kammaren så länge att han borde veta att vi vid flera tillfällen har motionerat om ett utökat antal gymnasieplatser för att bereda ungdomarna möjligheter att komma in. Så sent som i fjol enades vi om att lärlingsplatserna skulle ligga utanför den stora ramen, för att därigenom öka möjligheterna för ungdomarna att komma in på gymnasieskolan. Från början fanns det inte med i den dåvarande regeringens förslag – Hans Nyhages partikamrat var skolminister på den tiden. I utskottet blev vi överens om att det aktuella beloppet borde plussas på för att ge ungdomarna större möjligheter. Det är inte så, Hans Nyhage, att det är ni som skall ta åt er äran av att antalet gymnasieplatser har ökat. Ni har försökt att skära ned bidragen till kommunerna. Därigenom hindrar ni dem från att bygga ut gymnasieskolan. Det är ett sätt att vältra över kostnaderna på kommunerna eller att minska antalet platser för ungdomar. Vi har sagt att vi är positiva till utbildning inom företagen, men enbart under förutsättning att det blir en fullgod utbildning. Det är det vi säger när det gäller ungdomsplatser. Det är det vi har sagt när det gäller lärlingsutbildning och inbyggd utbildning. Se till att det blir en kontroll, så att det blir en ordentlig utbildning! Skolan skall ha ansvaret för den. När parterna på arbetsmarknaden kommer överens om ungdomsplatser, tycker vi att det är bättre än när man fattar beslut om någonting som kallas yrkesintroduktion eller liknande. Arbetsmarknadens parter är då direkt med på att ta hand om utbildningen.

Det är inte så att man löser kriserna genom att spara sig ur dem, Hans Nyhage. Titta på England! Titta på andra länder, där man prövat den metoden! Ni drar skruven sakta nedåt. Vad ni åstadkommer är ökad arbetslöshet och minskad aktivitet. Det får följdverkningar i form av ytterligare minskad aktivitet. Det finns en klar skiljelinje oss emellan. Hans Nyhage tror att man kan spara sig ur krisen. Vi tror att man kan arbeta sig ur den. Vi tror att det är väsentligare att ungdomarna har sysselsättning och utbildning än att de ingenting gör.

Torsdagen den
15 april 1982

*Anslag till gym-
nasiuala skolor
m. m.*

Anf. 102 HANS NYHAGE (m) replik:

Herr talman! Socialiseringsfonderna har inte genomförts. Tack och lov, vill jag tillägga. Och jag hoppas att så heller aldrig skall ske. Men hotet om dem vilar över det svenska samhället. Hotet om socialiseringsfonder medverkar till att investeringslusten försvinner, att nyetableringsviljan försvinner, att chanstagandet och risktagandet – allt detta som är nödvändigt för att vi skall få nya jobb – inte stimuleras. Det är hotet om socialiseringsfonderna som utgör en allvarlig hämsko när det gäller att bereda människor arbete och sysselsättning i vårt samhälle.

Det har försvunnit ett antal jobb – det måste jag erkänna. Men det är en ren konsekvens av den politik som alltför länge drevs i vårt land, då vi levde långt över våra tillgångar, då vi in-tecknade våra resurser i förtid. När den tiden sedan kom då vi skulle betala tillbaka, hade vi inte tillräcklig kraft att klara det. Vi hade levt över tillgångarna och klarade inte återbetalningsskyldigheterna, när samtidigt konkurrensen från omvärlden ökade och vi dessutom drabbades av lågkonjunkturer. Det är alltså den socialdemokratiska politiken som i mångt och mycket har medverkat till just detta att arbetstillfällena har försvunnit. Det är därför ett allvarligt hot som väntar, därest socialdemokraterna skulle återkomma till makten.

Det är ofrånkomligt att gymnasieskolan kraftigt har byggts ut under borgerlig tid. Det lär inte kunna förnekas. Lärlingsutbildningen i gymnasieskolan har tillkommit. Den inbyggda utbildningen har på ett helt annat sätt ökat och stimulerats. Yrkesintroduktionen har tillkommit. När den kom mottogs den med mycket negativa känslor från socialdemokraterna. Man hävdade att den inte på något sätt skulle kunna få något gehör i samhället. Men den redovisning som lämnats visar ju att den slagit mycket väl ut. Det är förunderligt att man från socialdemokratiskt håll nu vill avskaffa denna yrkesintroduktion, som så påtagligt har varit till nytta och glädje för våra ungdomar.

Jag menar med bestämdhet att betydande insatser har gjorts under borgerlig tid för att bygga ut vår gymnasieskola, och jag ser med oro mot vad som komma skall, därest vi skulle få ett regimskifte i höst.

Andre vice talmannen anmälde att Lars Svensson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 103 RAUL BLÜCHER (vpk):

Herr talman! Redan i höstas när regeringen lade fram propositionen nr 14 om förändringar i gymnasieskolans utformning sade vi från vänsterpartiet kommunisternas sida att de förslagen innebar omfattande ingrepp kort tid innan gymnasieutredningens betänkande var klart. Propositionen genomdrevs dock och har sedan dess ytterligare bekräftats i årets budgetproposition. Den helhetsbedömning av gymnasieskolans framtida utformning som skulle ha kunnat komma fram ur breda diskussioner och offentlig debatt om utredningsförslagen är redan omintetgjord. Genom att regeringens ekonomiska politik har fått föregå skolpolitiken även på detta område är den

Torsdagen den
15 april 1982

---

*Anslag till gym-
nasiala skolor
m. m.*

fortsatta debatten om 1980-talets gymnasieskola redan dömd att bli utarmad åtminstone under den första hälften av 1980-talet.

Den enda möjligheten att ge de många berörda människorna ute i landet – elever, föräldrar, skolanställda, skolpolitiskt engagerade utanför kanslihusets lilla krets – chanser att påverka de frågor som här är aktuella, är att ompröva det beslut som fattades under hösten. Men då krävs också att gymnasieskolan återfår de resurser som den nu har berövats genom sparbesluten.

Nedskärningarna och den s.k. decentraliseringen av gymnasieskolan tvingar fram en omstrukturerad redan under redovisningsåret 1982/83, och det inleder i så fall en process som får verkningar ytterligare ett par år. Detta kommer att innebära att hela 1980-talet för gymnasieskolans del blir präglad av ett utdraget förändringsarbete. Först skall mycket genomgripande förändringar genomföras under den första hälften av 1980-talet, och då framför allt utarmning och försämrade undervisning. Sedan tvingas vi ta ställning till vad som har ställts till, och då är det dags att göra om allt igen, förhoppningsvis i en mer positiv riktning.

Detta kan ju inte vara någon vettig skolpolitik.

I sin iver att genomföra en ohållbar ekonomisk politik driver regeringen med sina moderata påhejare också in skolpolitiken i en återvändsgränd. Detta är bara att beklaga i dag. Många har förgäves protesterat ute i kommunerna och skolorna. Praktiken underkänner den nyliberala politiken och ställer för framtiden dagens modeideologer i skamvrån.

För dagen lönar det sig inte att säga mer än att vi kommer att få återkomma till den genomgripande debatten när skolans kris slår ut för fullt parallellt med det oundvikliga sammanbrottet för besparingspolitiken.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk-motionen.

Anf. 104 GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Låt mig börja med en synpunkt på Hans Nyhages inlägg. Han talade om de kolossala insatser som de borgerliga har gjort för gymnasieskolan. Det var så han uttryckte sig!

Jag skall kort sammanfatta vad de kolossala insatserna har gått ut på.

För det första har det varit nedskärningar av statsbidragen till lärarlöner med 2 % i både grund- och gymnasieskolan. Det betyder 230 miljoner i besparingar på ett helår.

För det andra har man minskat på skolledar- och personallagsutbildningen för gymnasieskolan. Det ger 20 miljoner för helår.

För det tredje har man dragit in bidrag till förbrukningsmaterial inom yrkesutbildningen, vilket ger 25 miljoner för helår.

För det fjärde har man slopat bidrag till pedagogisk stödpersonal i gymnasieskolan, bl. a. bibliotekspersonal. Det ger 50 miljoner på helår.

För det femte har nedskärningar till följd av gymnasiepropositionen 1981 inneburit en neddragning på 180 milj. kr. Här ligger också de lärarlösa lektionerna – och det är uppenbarligen när de talar om sådant som moderaterna slår sig för bröstet.

För det sjätte har statsbidragen till landstingens vårdutbildning tagits bort, vilket gör 100 milj. kr. per helår. Jag skulle kunna fortsätta uppräknningen, men jag skall bara tillägga att beredskapsarbetena har tagits bort. Där sparade staten 350 miljoner. I stället infördes yrkesintroduktionen, som kostar 70 miljoner. Nettobesparingen är 280 miljoner.

Summerar man de siffrorna hamnar man någonstans mellan 700 miljoner och 1 miljard i besparingar på gymnasieskolan under de senaste åren. Det kallar Hans Nyhage för kolossala insatser. Han tycker att de är berömvärda och hedrar de borgerliga. Jag tycker precis raka motsatsen. Sedan får väl de som lyssnar till debatten och läser protokollen dra de slutsatser de vill. Det är uppenbart att detta är ett uttryck för olika synsätt vad gäller behovet av resurser i gymnasieskolan. Att Hans Nyhage och moderaterna väljer att förhårliga de neddragningar som har gjorts är väl egentligen på sitt sätt ganska avslöjande.

Herr talman! Jag skall övergå till att kommentera det betänkande som vi just nu behandlar.

Kraven på gymnasieskolan att öka antalet platser och förnya utbildningsutbudet har under några år varit mycket stort. Växande ungdomskullar och en allt svårare arbetsmarknadssituation har inneburit ett starkt tryck på gymnasieskolan.

Gymnasieskolan har också genomgått stora förändringar. Till stor del är det ett resultat av ansträngningar att ge så många ungdomar som möjligt en utbildning. Till detta kommer, som jag tidigare sade, regeringens kraftiga nedskärningar av resurser och dessutom införandet av de s. k. lärarlösa lektionerna. Vid sådana snabba kast som utmärkt gymnasieskolan de senaste åren är det oerhört viktigt att kravet på kvalitet i utbildningen bevakas.

Kommunerna gör beundransvärda insatser för att möta ungdomarnas behov av gymnasieutbildning, trots att de borgerliga regeringsåren på många sätt har försämrat kommunernas ekonomi. Skillnaderna i utbyggnaden av gymnasieskolan är stora mellan olika kommuner och regioner. På grund av otillräcklig statlig stimulans att anordna yrkesutbildning har gymnasieutbildningen en alltför stark inriktning mot teoretiska linjer. Det tjänar föga till att i dag i siffror diskutera hur många utbildningsplatser som skulle behövas på den ena eller andra sektorn inom gymnasieskolan. Det räcker med att konstatera att fördelningen är sned och att den bör vridas rätt. Målsättningen måste dock vara alldeles klar: alla ungdomar som önskar gymnasieutbildning måste kunna erbjudas sådan.

I utskottets betänkande får regeringen ett bemyndigande att överskrida de ramar som i dag anges för gymnasieskolan, om arbetsmarknadsskäl så påkallar. Jag hoppas verkligen att regeringen inte skall tveka att använda denna möjlighet att öka antalet gymnasieutbildningsplatser, om det skulle behövas.

Det är främst den yrkesinriktade utbildningen som bör öka. Detta ställningstagande får dock inte tillämpas så stelt att kommuner hindras från att anordna teoretisk utbildning och därmed tvingas att avvisa sökande. Utskottet har på socialdemokratiskt initiativ uppmärksammat regeringen på

---

*Anslag till gymnasiala skolor
m. m.*

Nr 121

Torsdagen den
15 april 1982

Anslag till gymnasiala skolor m. m.

detta problem och väntar sig lämpliga åtgärder.

Vi socialdemokrater har i en omfattande motion till årets riksdag föreslagit en rad åtgärder för att främja ungdomens situation i samhället. I detta sammanhang skall jag beröra några avsnitt med anknytning till gymnasieskolan.

Vi socialdemokrater vill ge ungdomen en yrkesutbildning med verklig kvalitet. Tyvärr motsätter sig de borgerliga partierna våra krav om att följa upp kvaliteten. Dessutom tycks de borgerliga vilja uttunna själva yrkesutbildningsbegreppen. På det ser vi mycket allvarligt.

Vi socialdemokrater anser att yrkesutbildning måste byggas upp med samma noggrannhet som teoretiska gymnasiestudier. De borgerliga partierna tycks mena att allchanda inskolning i arbetslivet ute på arbetsplatser är att anse som yrkesutbildning. Vi däremot menar att verklig yrkesutbildning kräver djup och bredd; olika ämnen och utbildningsmoment måste byggas upp systematiskt. Detta kan naturligtvis ske genom att större delen, eller delar av yrkesutbildningen förläggs till arbetsplatser utanför skolan, men det kräver i så fall en god kontakt med skolan.

Yrkesutbildningen är en viktig investering för framtiden i vårt land. Det borde vara självklart att värna om hög kvalitet i denna utbildning.

Det skulle därför vara värdefullt om även de borgerliga skolpolitikerna ville slå vakt om en kvalitativt högtstående yrkesutbildning. Detta kan ske genom att ställa verkliga kvalitetskrav på t. ex. handledning ute på arbetsplatserna och på skolans kontakt- och uppföljning av den utbildning som är arbetsplatsförlagd.

Bl. a. gymnasieutredningen har visat att elever i gymnasieskolan har ett stort behov av ökad arbetslivskontakt. Socialdemokraterna har tidigare i många olika sammanhang framhållit att det är orealistiskt att tro att det går att få fram tillräckligt många platser för praktik om inte arbetsplatserna genom lag blir skyldiga att hjälpa till med detta. Vi föreslår en sådan lag, som bör vara dispositiv, dvs. kunna ersättas av avtal. Den bör i första hand syfta till att åstadkomma frivilliga samförståndslösningar. Praktiken behöver ju också definieras enligt vissa kriterier, bl. a. att den är handledd och att den utgör del i utbildningen.

I ett läge när vi tillfälligt har ett ovanligt stort antal ungdomar i gymnasieåldern är det naturligt att arbetsplatsernas resurser för yrkesutbildning utnyttjas i så stor utsträckning som möjligt. Också elever som i dag inte har praktik i sin utbildning önskar i allmänhet mer kontakt med arbetslivet. Vi vill alltså bättre utnyttja arbetsplatsernas möjligheter till yrkesutbildning, både för att expandera gymnasieutbildningarna och för att ge så många elever som möjligt mer kontakt med arbetslivet – under förutsättning att det är fråga om utbildning som håller en god kvalitet.

Jag beklagar att de borgerliga utskottsledamöterna inte velat vara med på våra förslag om att på olika sätt slå vakt om yrkesutbildningen. Yrkesutbildningen måste, som jag har sagt flera gånger förut, byggas med mycket stora krav på kvalitet. Jag skulle vilja vädja till de borgerliga skolpolitikerna att inte lura ungdomen genom att kalla exempelvis yrkesintroduktion och annan

allmän inskolning på arbetsplatser för yrkesutbildning. Yrkesutbildningsbegreppet får inte förfuskas.

För att garantera kvalitet i yrkesutbildningen när den är förlagd till arbetsplatser menar vi att följande sex punkter måste gälla:

1. Insatserna får inte utgöra ett förtäckt företagarestöd, dvs. att förse arbetsgivare med billig eller gratis arbetskraft. Det handlar i grund och botten om utbildning.

2. Arbetarskyddsfrågor och försäkringsfrågor måste vara lösta.

3. De fackliga organisationerna måste ha inflytande över verksamheten, och deras företrädare skall kunna ställa upp för ungdomarna på arbetsplatserna.

4. Skolan eller de samhällets organ som har hand om verksamheten måste ha god kontakt med och insyn i verksamheten.

5. Ungdomarna får inte utnyttjas utan skall garanteras inskolning på arbetsplatsen och i arbetslivet.

6. Om verksamheten inte direkt innehåller yrkesutbildning skall ungdomarna inte förespeglas att det är fråga om utbildning.

Det här är principiella ståndpunkter, som ligger till grund för vårt resonemang i anslutning till detta utskottsbetänkande. Det är också dessa principiella ståndpunkter som varit vägledande för oss när vi har skrivit reservationerna 1 och 2, till vilka jag härmed yrkar bifall.

Anf. 105 HANS NYHAGE (m) replik:

Herr talman! Göran Persson värderar tyvärr alltjämt effektiviteten på skolans område på ett enda sätt, nämligen i kronor. För honom är tydligen utbildningsresultatet och utbildningens kvalitet av underordnad karaktär.

Det är riktigt att vi moderater har medverkat till besparingar på skolans område. Det är däremot inte riktigt att detta innebär ett åsidosättande av kvalitetskravet.

Men om vi skall ha någon chans att skapa ett samhälle som våra unga människor kan leva tryggt i, måste vi nu ta ansvaret för att de ekonomiska förutsättningarna för detta skapas. Vi kan inte hålla på att leva över våra tillgångar. Vi måste vara beredda att göra besparingar på snart sagt alla områden, så även på skolans område. Jag menar att det alldeles uppenbart går att göra det utan att kvalitetskravet åsidosätts. Och Göran Persson har inte med ett enda ord kunnat belägga att kvalitetskravet har eftersatts därför att vi har genomfört vissa besparingar på skolområdet.

Sedan måste jag korrigera Göran Persson när han påstår att man måste ha lärlösa lektioner på gymnasieskolan. Det är fullkomligt fritt för kommunerna själva att avgöra om de vill ha sådana. Det beslut som riksdagen fattade ger möjligheter för kommunerna att se till att man inte har lärlösa lektioner på annat sätt än genom att s.k. korttidsvikariat inte tillsätts. Värdet av korttidsvikariatet är, som jag tror att också Göran Persson vet, mycket diskutabelt.

Nr 121

Torsdagen den
15 april 1982

---

*Anslag till gymnasiala skolor
m. m.*

Torsdagen den
15 april 1982

*Anslag till gym-
nasiala skolor
m. m.*

Anf. 106 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Hans Nyhage försöker också här föra en ekonomisk debatt. Jag sade i den debatt vi hade på eftermiddagen att vårt socialdemokratiska budgetalternativ är så genomarbetat att det är starkare än det förslag som regeringen har lagt fram. Att beskylla oss för att inte ha täckning för våra förslag är alltså helt grundlöst.

I övrigt lämnar jag den ekonomiska biten med den deklarationen. Andra utskott får klara av att föra det resonemanget. Vi har att prata utbildningsfrågor, Hans Nyhage, och jag tycker att vi skall hålla oss till dem, även om jag förstår att det för moderaterna kanske är till besvär.

I sin replik nyss talade Hans Nyhage om kvalitetsfrågorna i gymnasieskolan och de lärarlösa lektionerna. Visst måste det skorra oerhört falskt och vara en fruktansvärd utmaning mot lärarna inom gymnasieskolan att påstå att borttagandet av lärare från lektionerna inte skulle innebära en kvalitetsförsämring. Det måste vara mycket besvärande för er moderater att komma ut och träffa väljarna och försöka förklara detta.

Det var ett exempel. Jag skulle också kunna ta upp exemplet med bibliotekspersonalen i gymnasieskolan. Visst måste det ha inneburit en kvalitetsförsämring när ni tog bort den personalen. Jag skulle kunna göra raden mycket lång.

Men låt mig gå tillbaka till de lärarlösa lektionerna. Hans Nyhage säger att vi kan strunta i dem. Kommunerna kan välja bort dem genom att exempelvis låta bli att ta korttidsvikarier. Nu är detta inte hela sanningen, och det vet Hans Nyhage mycket väl. De summorna är inte jämställda och kan på intet sätt ersätta varandra. Däremot kan kommuner, om de vill, ersätta de lärarlösa lektionerna med medel som annars skulle ha använts för de elever som har det svårast i gymnasieskolan.

Den utvecklingen varnade vi socialdemokrater för, när gymnasieskolan förra gången diskuterades. Är det en sådan utveckling moderaterna vill ha av gymnasieskolan, innebär det en oerhörd kvalitetsförsämring. Att ta från de svagaste eleverna för att undvika lärarlösa lektioner i årskurs 3 på gymnasiet är ett mycket allvarligt angrepp på kvaliteten i gymnasieskolan. För er moderater är detta naturligtvis en kvarnsten om halsen, eftersom det ursprungligen är ett förslag från Britt Mogård. Men ni kommer att få bära den kvarnstenen, och ni har gjort ett förtjänta av den.

Anf. 107 HANS NYHAGE (m) replik:

Herr talman! Göran Persson inledde sitt huvudanförande med att tala om omfattningen av de besparingar som moderata samlingspartiet har ställt sig bakom. Han gav en rent ekonomisk redovisning. Nu säger han att vi inte skall prata ekonomi, och jag begriper att han inte vill göra det. Men utbildningsfrågorna har i högsta grad med ekonomin att göra.

Göran Persson påstår att socialdemokraternas budgetalternativ håller, men han talar inte om hur det ser ut. Vilka skatter och avgifter tänker ni höja? Hur stor skall promsen och arbetsgivaravgifterna bli till nackdel för svenskt näringsliv och därmed också för unga människors anställningsmög-

ligheter? Redovisa detta! Vilken tackning har ni för ert budgetalternativ, när ni pressar på med miljoner efter miljoner på snart sagt alla områden?

Det är närmast häpnadsväckande att Göran Persson återkommer med beskyllningarna beträffande de lärarlösa lektionerna. Vi moderater står kvar bakom den besparingsplan på gymnasieskolans område som vi alla, inkl. socialdemokraterna, accepterade i första omgången. Sedan hoppade socialdemokraterna av och var inte längre beredda att stå för den. I det sammanhanget kom de lärarlösa lektionerna in i bilden. Vi genomdrev en konstruktion, som blev sådan att man inte behöver ha lärarlösa lektioner annat än möjligen när det gäller korttidsvikariatet. Kommunerna får själva avgöra.

Besparingarna åstadkommer vi genom TTF-tiden och just genom korttidsvikariatstiden. Där har vi anvisat vägarna, och den möjligheten står öppen för kommunerna att begagna. Beskyllningen att de lärarlösa lektionerna skulle drabba de svaga eleverna är närmast befängd. Någon ordning måste vi ändå ha i vår argumentering, när vi framför den här i riksdagen. Jag tillbakavisar med bestämdhet beskyllningarna om de lärarlösa lektionerna.

Verkligheten talar för sig själv. Det är bara att konstatera omfattningen av gymnasieskolan när socialdemokraterna satt vid makten och omfattningen av den när de borgerliga nu sitter vid makten. Det är bara att jämföra vad som satsades per elev i reala termer när socialdemokraterna satt vid makten med vad som nu satsas när borgerligheten sitter vid makten. Gör man den jämförelsen, Göran Persson, skall man finna att det under borgerlig tid har satsats mer än det någonsin gjordes under den socialdemokratiska tiden. Socialdemokraterna bedrev därtill en sådan politik i vårt land som äventyrade och försvårade möjligheterna att skapa arbetstillfällen och ge utbildning åt våra ungdomar.

Anf. 108 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Varje person som lyssnar till debatten och hör Hans Nyhages tonfall förstår att jag har träffat en mycket öm punkt i den moderata argumentationen.

Min uppmaning till Hans Nyhage att diskutera skolfrågor är naturligtvis helt på sin plats. De stora ekonomiska frågorna diskuteras ju i anslutning till finansutskottets betänkande – där hör de hemma. Jag kan bara – igen – säga att vi har tackning för de förslag som vi har lagt på skolområdet, och dessutom är vårt budgetförslag så starkt att det förbättrar budgetunderskottet ytterligare jämfört med regeringens förslag.

Hans Nyhage har rätt på en punkt: vi socialdemokrater kunde inte vara med om besparingen på gymnasieskolan. För att använda ett något bevingat uttryck: Vi nådde inte ända fram. Vi såg konsekvenserna, Hans Nyhage, och förstod att det var orimligt att införa den här typen av lärarlösa lektioner i gymnasieskolan. Då man väljer den väg som Hans Nyhage väljer kommer det att gå ut över resursen för stödundervisning, och det innebär i sin tur att de elever som har störst behov av stöd och hjälp i gymnasieskolan kommer i

kläm. Det är också – som jag sade förut – ett sätt att försämra kvaliteten i gymnasieskolan.

Hans Nyhage pratar om reala termer. Men jag är inte alls rädd för att ta en diskussion med honom och jämföra satsningen på gymnasieskolan med satsningen i dag, och då plocka in de helt olika krav som ställs på dagens gymnasieskola jämfört med gårdagens. Det är ett annat samhälle som dagens gymnasieskola arbetar i. Det kommer då att visa sig att det är oerhört svårt att göra den här typen av jämförelse.

Jag skall naturligtvis villigt hålla med om att man också från borgerligt håll har försökt göra satsningar på ungdomssidan inom gymnasieskolan. Men ni har inte haft förmågan och kraften, och framför allt har gymnasieskolan under moderat styre utsatts för hårda beskäringar och attacker.

Det är – som jag sade i min replik – en kvarnsten som Hans Nyhage och hans partikamrater får bära med sig i skoldebatten.

Andre vice talmannen anmälde att Hans Nyhage anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 109 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Jag skall i det följande kommentera de socialdemokratiska reservationerna 1–4, medan Larz Johansson senare kommer att behandla de övriga reservationerna.

Lars Svensson inledde med att tala om ungdomsarbetslösheten och gymnasieskolans roll i bekämpandet av den. Jag håller med honom i det resonemanget. Gymnasieskolan spelar en mycket stor roll och skall göra det i kampen mot ungdomsarbetslösheten.

Men sedan ville Lars Svensson göra gällande att ungdomsarbetslösheten skulle vara en följd av den borgerliga ekonomiska politiken. Då tycker jag att det kan finnas anledning att titta på Sveriges situation jämfört med andra länders. Det visar sig att Sveriges situation inte är unik när det gäller arbetslösheten. I jämförelse med andra industriländer har Sverige emellertid ett väsentligt mycket bättre läge. Och det beror just på de insatser som regeringen har gjort för att bekämpa arbetslösheten.

Vi kan också se att de här insatserna har gett resultat. Vid den senaste mätningen hade arbetslösheten sjunkit med 18 000, till största delen ungdomar under 25 år.

Lars Svensson ville också göra gällande att om det skulle komma en socialdemokratisk regering till makten skulle det minsann se annorlunda ut på arbetsmarknaden. Ja, vi kan ju titta på vårt närmaste grannland som är socialdemokratiskt styrt – där borde det ju vara väsentligt mycket bättre än i Sverige. Jag tänker på Danmark, som har drygt 80 000 arbetslösa ungdomar. Sverige har drygt 50 000. I det sammanhanget skall man komma ihåg att Danmark har hälften så stor befolkning som Sverige. Det är kanske inte bara ett paradiset i de socialdemokratiskt styrda länderna.

Vidare sade Lars Svensson att det under de senaste åren har försvunnit ett stort antal arbetstillfällen. Ja visst, Lars Svensson, och det beror på att våra

Torsdagen den
15 april 1982

*Anslag till gymnasiala skolor
m. m.*

basnäringar inte röner den efterfrågan ute i världen som vi har varit vana vid. Hur skall vi i vårt land med vår gruv- och stålnäring kunna konkurrera med t. ex. Brasilien? Vi har våra gruvor en kilometer under jorden, medan man i Brasilien rafsar ihop sin järnmalm med en grävskopa på ytan. Självklart blir det mycket billigare. Vi har varven och andra stora områden, där strukturella förändringar har varit nödvändiga.

Men vad Lars Svensson underlät att tala om var att det tillkommit över 190 000 nya, annorlunda arbetstillfällen och betydligt fler människor är sysselsatta i dag än för ett antal år sedan, låt vara i andra sektorer av samhället.

Vi vet också att den största delen av de nytillträdande på arbetsmarknaden under denna period har varit kvinnor.

Gymnasieskolan är i dag en tung sektor när det gäller både den yrkesinriktade utbildningen och sådana åtgärder som syftar till att underlätta ungdomarnas utträde på arbetsmarknaden.

Som någon påpekade har regeringen varit omtänksam nog att också gardera sig på så sätt att man i fråga om de flesta åtgärderna har en sats som säger att dessa åtgärder kan utökas ifall arbetsmarknadsläget så kräver. Det är självklart att om regeringen skriver detta avser den att utnyttja ett sådant bemyndigande ifall omständigheterna kräver det.

Inriktningen för framtiden är densamma. Hittills har samarbetet mellan skola och näringsliv vidareutvecklats, och samverkan sker i allmänhet smidigt.

I reservation 1 hävdar socialdemokraterna att man inte kan få fram tillräckligt med praktikplatser för utbildningarna om man inte tillgriper lagstiftning om detta.

Utskottet har inhämtat yttrande från arbetsmarknadsutskottet. Däri framgår att arbetsmarknadsutskottet har avvisat tidigare förslag om lagstiftning. Man framhåller de många möjligheter till samverkan som finns i dag mellan skolmyndigheter, arbetsförmedling, arbetsgivare och fackliga organisationer. Det finns i hela landet både SSA-råd och distriktsarbetsnämnder där samtliga grupper är företrädade. Genom dessa organ bör det gå att på frivillig väg få fram tillräckligt antal praktikplatser.

Utbildningsutskottet delar denna uppfattning, och jag yrkar avslag på reservationen.

I reservation 2 behandlas handledarutbildning och ändring av statsbidragsreglerna för inbyggd utbildning.

Som reservanterna kan läsa i budgetpropositionen anser föredragande statsrådet att handledarinsatserna är viktiga för att den arbetsplatsförlagda utbildningen skall fungera bra och har därför avsatt 2.5 milj. kr. för handledarutbildning. Detta har vi tagit beslut om här i kammaren för inte så länge sedan.

Man lägger alltså stor vikt vid att slå vakt om yrkesutbildningens kvalitet.

I det sammanhanget vill jag gärna säga att det faktiskt inte finns någon på den borgerliga sidan som sagt att yrkesintroduktion är yrkesutbildning.

Torsdagen den
15 april 1982

*Anslag till gym-
nasiala skolor
m. m.*

Yrkesintroduktion är just detta och ingenting annat, och det är inte fråga om att uttunna yrkesbegreppet. Det är ju faktiskt så att inga linjer på gymnasiet får så mycket resurser som just de yrkesinriktade linjerna.

Göran Persson ägnade sig åt sifferekvilibristik och menade att det har gjorts stora besparingar på området. I det sammanhanget kan framhållas att grundskola och gymnasium år 1976 fick tillsammans 8,6 miljarder kronor men att de förra året tillsammans fick 17,6 miljarder. Även om vi räknar bort penningvärdeförsämringen är det fråga om en väsentlig utökning av resurserna till grundskola och gymnasium. Vad vi har genomfört under det senaste året är en uppbromsning av utökningstakten.

När det gäller handledarutbildningen hänvisar utskottet också till att det för KOMVUX har utarbetats en läroplan för handledare i företag. Utskottet menar därför att denna fråga är under uppsikt och att den åtgärdats.

I reservationen sägs också uttryckligen att 10 % av lönekostnadsdelen av statsbidraget till inbyggd utbildning och lärlingsutbildning skall användas för samverkan mellan skola och arbetsliv.

I ett flertal skoldebatter i den här kammaren har jag påtalat hur socialdemokraterna ständigt visar sin misstro mot kommunernas förmåga att utföra sina uppgifter, och man försöker envetet binda kommunernas handlingsfrihet genom att specialdestinera resurser. Detta är ytterligare en framstöt. Utskottet har tidigare sagt nej till sådana förslag och avvisar också detta.

I skolförordningen står uttryckligen att styrelsen för skolan skall tillse att lämpliga åtgärder vidtas för att samverkan mellan skola och arbetsliv sker. Utbildningsutskottet har förtroende för att kommunerna följer detta.

I s-reservationen nr 3 föreslås att 10 milj. kr. avsätts för särskilda stödinsatser för vissa ungdomsgrupper. Redan 1980 fattade riksdagen beslut om introduktionsprogrammen, vilka riktar sig till ungdomar med särskilda behov. I förevarande betänkande tillstyrks också en utökning av introduktionsprogrammen motsvarande 9 milj. kr. Det innebär för 1982/83 totalt 24 milj. kr. för detta ändamål.

Lars Svensson talade om specialinsatser för dessa ungdomsgrupper. Jag vill i detta sammanhang erinra om att det ju också finns andra projekt ute i kommunerna som genomförs i samverkan mellan arbetsförmedling och socialförvaltning, där socialdepartementets pengar lämnas till just sådan verksamhet. Jag tänker därvid på de projekt som kallas handledda beredskapsarbeten, de s. k. Haba-projekten, där de ungdomar som har den allra värsta situationen kan få hjälp att slussas ut i arbetslivet.

I reservation nr 4 föreslår socialdemokraterna att yrkesintroduktionen skall avskaffas till förmån för ungdomsplatser. I debatten om arbetsmarknadspolitiken hade vi här en omfattande diskussion om olika åtgärder för ungdomar. Riksdagen fattade då beslut om att avslå de förslag som socialdemokraterna nu följer upp i utbildningsutskottet.

Det finns tydligen anledning att återigen erinra om de positiva resultat som skolöverstyrelsens utvärdering av verksamheten ger vid handen. Så många som en tredjedel av ungdomarna hade funnit att det var klokast att gå tillbaka

Torsdagen den
15 april 1982

---

*Anslag till gym-
nasiala skolor .
m. m.*

till utbildning. Det viktigaste måste vara att först och främst motivera ungdomarna till en yrkesutbildning, när vi vet att kraven på en sådan kommer att vara förutsättningen för att en ung människa över huvud taget skall komma i fråga för ett jobb i framtiden. Arbetsmarknadsutskottet säger i sitt yttrande till utbildningsutskottet att det inte kan komma i fråga att avbryta en verksamhet som givit så övervägande goda resultat.

Att i ett för ungdomar svårt arbetsmarknadsläge föreslå att yrkesintroduktionen skall avskaffas är cyniskt och drabbar de ungdomar som är illa ute ändå. Utbildningsutskottet kan inte biträda en sådan åtgärd.

Lars Svensson sade att yrkesintroduktionen är underlägsen ungdomsplatserna. Jag skulle vilja säga att yrkesintroduktionen är *en* viktig åtgärd, ungdomsplatserna *en annan*. De behövs båda för att underlätta ungdomarnas utträde på arbetsmarknaden. Och jag tycker att vi borde kunna förena oss i en strävan att vidta så många åtgärder som möjligt för ungdomarna.

Lars Svensson efterlyste ungdomsplatser efter den 30 juni. Så sent som i dag gav arbetsmarknadsministern i riksdagens frågestund besked om att ungdomsplatserna kommer att fortsätta också under nästa budgetår. Eftersom både ungdomsplatserna och yrkesintroduktionen är försöksverksamheter, finns det naturligtvis saker och ting som kan behöva rättas till. I regeringskansliet förbereds också vissa samordningsinsatser. Vi borde gemensamt kunna arbeta för att åtgärderna för ungdomarna skall utnyttjas på bästa möjliga sätt och för att man här skall ta ett ansvar för ungdomarna.

Lars Svensson tog också upp ansvaret för den ena eller den andra åtgärden. Det är viktigt att vi får ett lätthanterligt system, men vi skall heller inte glömma att det finns grupper av ungdomar som aldrig skulle drömma om att återvända till skolan för att komma i fråga för åtgärder. För vissa grupper av ungdomar är det naturligt att söka sig till arbetsförmedlingen. Dessa ungdomar bör vi också ha i åtanke.

Med hänvisning till vad jag har anfört yrkar jag bifall till hemställan i utbildningsutskottets betänkande nr 18 och avslag på reservationerna.

Anf. 110 LARS SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Det skulle ha kunnat vara intressant att fortsätta debatten om bl. a. arbetstillfällena. Jag tyckte mig märka en resignation hos Ylva Annerstedt, som är så djup att hon accepterar att 50 000 ungdomar under 25 år går utan jobb. Det gör inte jag – av de skäl som jag tidigare har redovisat.

De försöksverksamheter som vi har föreslagit när det gäller stödinsatser för vissa ungdomar är ett sätt att hjälpa de ungdomar som redan omfattas av uppföljningsansvaret. De har kanske gått igenom introduktionsprogrammet och fått yrkesintroduktion, men de har fortfarande inte någon fast anknytning på arbetsmarknaden. Det är ungdomar som inte har kommit in på gymnasieskolan. Anledningen kan dels vara att de inte är intresserade av den, dels att de har någon form av arbetshinder. Varför kan man inte vidta åtgärder för att hjälpa dessa ungdomar, som har det allra besvärligast? De

Torsdagen den
15 april 1982

*Anslag till gym-
nasiala skolor .
m. m.*

har kanske gått ett eller ett och ett halvt år utan arbete och är verkligen på väg att kosta samhället pengar. Vore det inte skäl att satsa några miljoner i en försöksverksamhet för att se om vi inte kan rädda dem från utslagning?

Jag vet, Ylva Annerstedt, hur de handledda beredskapsarbetena fungerar, vad de kostar och vilka massiva insatser som görs. Jag tror att man inom den typ av försöksverksamhet som vi föreslår kanske kan rädda en del av dem som annars skulle vandra vidare och bli föremål för handledda beredskapsarbeten, som är ännu dyrare än denna försöksverksamhet.

Jag skulle också vilja säga att den jämförelse som jag gjorde beträffande arbetstillfällena avsåg det totala antalet arbetstillfällen som fortsätter att sjunka. Det är det som är så allvarligt. Ungdomarna får det värre när platslistorna på arbetsförmedlingen blir mindre och mindre. Vi har ju haft denna utveckling under de senaste åren. Då vi har tappat så många industriarbeten och när även antalet anställda inom den offentliga sektorn nu håller på att minska, är det svårt för ungdomarna mellan 16 och 18 år, liksom också för dem som är i åldern 18 till 25 år. Det är över huvud taget svårt för ungdomarna att få en fast förankring på arbetsmarknaden.

När det gäller arbetsplatser är det inte fråga om att inte vidta olika slags åtgärder för ungdomarna, men splittringen av åtgärderna på olika myndigheter skapar problem. Jag vet att det till arbetsmarknadsverket har kommit anvisningar, där det sägs att de ungdomar som står under skolans uppföljningsansvar omedelbart skall överföras till skolan, varför de egentligen inte skall bli föremål för åtgärder från arbetsmarknadsverkets sida. Det är dessa problem, Ylva Annerstedt, som gör att det är bättre att ha ett system som fungerar än ett system med splittring på olika myndigheter.

Anf. 111 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag skall börja med att citera vad andre vice talmannen Thorsten Larsson sade i en debatt här i kammaren den 21 maj 1976 om SIA-propositionen. Detta gör jag med anledning av Ylva Annerstedts något okunniga inlägg om socialdemokratins inställning till ett decentraliserat beslutsansvar. Så här uttryckte sig andre vice talmannen vid tillfället i fråga:

”Jag kan därför både som utredare och utskottsledamot slå fast att den förändring av beslutsfunktionen som nu skall ske på skolans område, både pedagogiskt och administrativt-ekonomiskt, blir en av de mest genomgripande decentraliseringar som skett i svensk statsförvaltning. Det anförande som statsrådet här höll verifierade ju även att det blir en kraftig förändring i själva beslutsfunktionen.”

Jag ville citera detta, eftersom Ylva Annerstedt i debatten envisas med att beskylla socialdemokraterna för att vara något slags anhängare av centralstyrning och detaljreglering. Så är det ju inte. Det är ju vi som har stått för SIA-reformen, som innebär just den här stora decentraliseringen som andre vice talmannen tog upp i debatten den 21 maj 1976. Det kan, som den gamle folkpartiledaren sade, vara bra att läsa på historien litet.

Sedan vill jag ta upp vår reservation om praktikplatserna. Det rör sig här

om betydligt större problem än vad Ylva Annerstedt vill göra gällande. Jag följer den tekniska utbildningen nära och kan konstatera att dagens studerande på den 4-åriga tekniska utbildningen har mycket svårt att få praktik. Vi har nu ett läge då många av dessa pojkar och flickor kommer att få lämna utbildningen utan att ha fullgjort den praktik som skall ingå. Praktiken som skall ingå i utbildningen grundar sig ursprungligen på krav från näringslivet, avnämarna. Men när ungdomarna skall gå ut och få praktik möts de av kalla handen. Jag är medveten om att detta naturligtvis i stor utsträckning är ett konjunkturfenomen. Vi är inte alls anhängare av i första hand en lagstiftning, utan tror att man skall kunna lösa dessa problem inom de organ som finns. Det visar sig emellertid att de inte räcker till i alla lägen, och därför för vi fram kravet på en lagstiftning för att skydda de här ungdomarna. Jag tror att de förstår det här kravet, även om nu inte Ylva Annerstedt gör det.

Jag tycker också att vi skall uppmärksamma att de som ligger särskilt dåligt till i detta sammanhang är flickorna. Som alltid är det de som har svårast att få praktik, särskilt gäller detta den tekniska praktiken. Detta är också en anledning för oss att se allvarligt på problemet, och vi har alltså för vår del rest kravet på lagstiftning.

Slutligen yrkesutbildningsbegreppet och uttunningen. Jag tycker att det vore välgörande om Ylva Annerstedt i sin nästa replik ville kosta på sig att klargöra att det vid yrkesintroduktion icke är fråga om yrkesutbildning.

Anf. 112 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Herr talman! Lars Svensson sade att jag hade resignerat när det gäller ungdomsarbetslösheten. Jag tyckte att hela mitt inlägg gick ut på att understryka hur viktigt det är att vi med alla medel försöker underlätta ungdomarnas utträde på arbetsmarknaden. Jag accepterar ingen ungdomsarbetslöshet. Ett uttryck för detta är ju att vi för inte så länge sedan här i kammaren, när vi behandlade arbetsmarknadspolitiken, fattade beslut om att utöka uppföljningsansvaret för ungdomar i åldern upp till 21 år. Det om något är väl ett uttryck för att vi anser att vi bör ha en uppföljning för ungdomarna under en väsentligt längre period, eftersom vi vet att de något äldre ungdomarna också har det besvärligt.

Sedan talade Lars Svensson om problemen när det gäller både yrkesintroduktionen och ungdomsplatserna. Och visst finns det problem. I båda fallen är det fråga om försöksverksamhet, och då är det angeläget att vi rättar till bristerna. Jag sade också till Lars Svensson att man i regeringskansliet håller på att förbereda fortsättningen av verksamheten med ungdomsplatserna.

Göran Persson citerade ett mycket vackert uttalande om socialdemokraternas beredvillighet till decentralisering. Då skulle jag vilja fråga honom: Varför lever ni inte upp till de högtflygande och vackra orden? Men det är bara läpparnas bekännelse. När det kommer till beslut här i kammaren i fråga om de socialdemokratiska motionerna – åtminstone på skolområdet – finner vi att varenda en innehåller krav på specialdestinering av bidrag. Det är ett

Torsdagen den
15 april 1982

*Anslag till gym-
nasiala skolor
m. m.*

sätt att på de flesta områden binda kommunernas handlingsfrihet. Det rimmar illa med de decentraliseringstankar som Göran Persson säger att socialdemokraterna är anhängare av. I varje debatt vi har haft om skolfrågor i denna kammare har det varit regeringen som har försvarat decentraliseringssträvandena. Socialdemokraterna har inte gjort någonting annat än att komma med krav på specialdestinering av bidrag – och vad är det, annat än centralstyrning?

Anf. 113 LARS SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Vad jag menade med att Ylva Annerstedt har resignerat var att hon i diskussionen om antalet ungdomar som går utan jobb bara gör jämförelser med andra länder och hänvisar till de strukturrationaliseringar som sker inom landet. Varför inte tala om vad den ekonomiska politik som har bedrivits har inneburit? Besparingsåtgärderna minskar antalet sysselsatta inom den offentliga sektorn. Det är en resignation, när man inte medverkar till att öka antalet jobb. När vi i andra sammanhang har föreslagit att man skall satsa på investeringar för att därigenom få i gång hjulen, svarar Ylva Annerstedt och den borgerliga majoriteten att vi skall spara oss ur krisen. Men besparingar leder till ökad arbetslöshet.

Vad jag har velat komma fram till är att skolan har ett ansvar. Skolan skall medverka till att ungdomarna erbjuds utbildning varvad med praktik, så att de får en rimlig chans att få fäste på arbetsmarknaden.

Det är glädjande att det äntligen har kommit ett besked om ungdomsplatserna. Parterna har lokalt inte kunnat fortsätta att förhandla, eftersom de inte har vetat vad regeringen tänkt göra. Nu kommer beskedet, vilket i och för sig är glädjande. Men varför kommer regeringen alltid så sent? Det förvärrar ju situationen för parterna. De har nu i några månader hållit upp med arbetet på att få fram fler ungdomsplatser, på grund av att regeringen inte har kunnat lämna detta besked.

Det skulle i och för sig vara intressant att veta vad förändringarna när det gäller ungdomsplatserna innebär. Vore det inte vettigt, Ylva Annerstedt, att ta steget fullt ut och vidta åtgärden att skapa en kombination av arbete, praktik och utbildning? Det är ju i verkligheten ungdomsplatser enligt den typ vi föreslår. Men där är parterna med redan från början och medverkar till att ge ungdomarna det stöd de behöver ute på arbetsplatserna, genom faddrar och liknande, och gymnasieskolan tar ansvaret för viss del av den utbildning som behövs. Då får man en direktkontakt mellan parterna på arbetsmarknaden och skolmyndigheterna i en praktisk och lätthanterlig fråga, som kan handhas av en myndighet, och med ett sådant system behöver man inte riskera några konflikter.

Anf. 114 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort och bara upprepa min värdjan till Ylva Annerstedt att här i kammaren deklarerar att det i yrkesintroduktionen inte är fråga om yrkesutbildning. Jag gör det på förekommen anledning, eftersom det ansvariga statsrådet gjort en del uttalanden i det här

sammanhanget som inte är ägnade att skapa klarhet. Det vore därför värdefullt om utskottets talesman ville slå fast vad yrkesintroduktionen är. Det är naturligtvis någonting som vi borde kunna bli överens om över partigränserna, eftersom detta är en sådan grundläggande kvalitetsfråga för yrkesutbildningen. Skulle vi skilja oss åt på den här punkten, tycker jag att det vore mycket smärtsamt. Jag ber alltså Ylva Annerstedt att göra den deklARATIONEN, och jag skulle hälsa det med tillfredsställelse.

När vi diskuterade det decentraliserade ansvaret frågade Ylva Annerstedt varför vi inte lever upp till det. Vi har tagit en del initiativ här i kammaren som har syftat till att slå vakt om kvaliteten och om de svagaste i skolan, men vi har misstänkt att det ibland kan ha varit så att en mycket vidsträckt decentraliserad beslutsordning kunnat ge en del effekter som inte varit önskvärda. Låt mig ta ett exempel. Jag har i interpellationssammanhang fört en debatt med skolministern om resursfördelningen i grundskolan, där man ser klara tendenser att årskurs 1 får mindre resurser och att resurserna fördelas allt mindre efter behov. Då måste man naturligtvis som skolpolitiker reagera och försöka påpeka faran. Detta är inte ett uttryck för att man vill utöva centralstyrning eller förmynderi, utan för att man känner ansvar och intresse för de här frågorna. Framför allt är det ett uttryck för att man vill slå vakt om den decentraliserade beslutsordningen också i fortsättningen. Men det innebär givetvis inte att vi på centralt håll skall vara helt passiva. Vi måste också här kunna ha uppfattningar om utvecklingen – annars vore det mycket illa ställt.

Jag vill sluta med att säga att jag inte heller fick någon kommentar av Ylva Annerstedt när det gäller kravet på lagstiftning om praktikplatser. Detta tog jag upp särskilt mot bakgrund av den svåra situation som de flickor som studerar till tekniker har. De har mycket svårt att få praktikplatser. Jag menar att detta i sin förlängning också är en jämställdhetsfråga. Det vore värdefullt att höra Ylva Annerstedts motivering till varför de här flickorna inte skall få detta skydd och stöd, eftersom det så uppenbart finns ett behov av det. Ylva Annerstedt kan ta del av den aktuella statistik som finns framtagen och som visar att vi nu för första gången riskerar att få ut ungdomar från den 4-åriga gymnasieutbildningen som inte har den praktik som föreskrivs, eftersom näringslivet inte kan erbjuda dem det. Det är mot den bakgrunden vi reser detta krav, och det är därför vi tycker att den här frågan är så viktig.

Det var de enkla frågor jag hade att ställa till Ylva Annerstedt, och det vore bra om hon ville svara på dem.

Anf. 115 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Herr talman! Lars Svensson sade att jag bara gör jämförelser med andra länder, men jag tycker faktiskt att det är viktigt att också göra det. Insatserna i Sverige har nämligen visat att vi har klarat oss väsentligt bättre än andra länder i det svåra arbetsmarknadsläge som drabbat alla industriländer. Jag gjorde också en jämförelse som gällde förhållandena inom Sverige så till vida att jag pekade på att arbetsmarknadsstatistiken faktiskt visar att regeringens

Torsdagen den
15 april 1982

*Anslag till gym-
nasiala skolor
m. m.*

åtgärder har börjat ge resultat, framför allt när det gäller ungdomar under 25 år.

Visst är det viktigt att också skapa ytterligare jobb, och regeringens insatser innebär att det sker omfattande satsningar på näringslivet. Det är inte bara fråga om att spara sig ur ett svårt läge. Vi måste också göra satsningar på expansiva områden. För inte så länge sedan lades det en småföretagarproposition, som väsentligt har medverkat till att små och medelstora företag får möjligheter att utöka sin arbetsstyrka.

En av de allra största satsningarna f. n. i Sverige är just nu energisatsningarna. Det är miljarder som satsas på detta område. Det är självklart att det också kommer att generera ytterligare arbetstillfällen.

Till Göran Persson vill jag beträffande yrkesintroduktionen framhålla att jag redan i ett av mina tidigare inlägg sade att yrkesintroduktion inte är yrkesutbildning. Regeringen har heller inte i någon proposition – såvitt jag har kunnat läsa – gjort gällande att yrkesintroduktion är någonting annat än just yrkesintroduktion. Detta är en åtgärd som vi gemensamt kommit överens om skall omprövas var tionde vecka för att vi skall kunna se om man i det läget kan finna den yrkesutbildning som man kan motivera den aktuella eleven för.

När det gäller decentralisering är det riktigt som Göran Persson säger att det på något område finns tendenser som visar att decentraliseringssträvandena kanske inte har utfallit så som man hade förväntat sig. Det är klart att man skall titta på det. Men inte kan det väl vara så att man på varje område finner att man måste specialdestinera resurser. Det är precis det som socialdemokraterna gör. På varje område i skoldebatten har man haft krav på specialdestinationer.

Andre vice talmannen anmälde att Lars Svensson och Göran Persson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 116 BENGT WITTBOM (m):

Herr talman! Skälet till att jag tar till orda i den här debatten kring utbildningsutskottets betänkande nr 18 är helt enkelt att det erbjuder socialdemokraterna ytterligare en möjlighet och kanske den slutliga möjligheten före valet att lämna besked om varför man vill avskaffa yrkesintroduktionen, varför man inte ställde sig bakom arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 21, vilket vi behandlade före påsk, och slutligen varför man försöker slå blå dunster i ögonen på de arbetslösa ungdomarna och på väljarna genom att på presskonferenser presentera förslag som riksdagen inte har några som helst möjligheter att behandla och som därigenom inte kan komma de arbetslösa ungdomarna till del på något positivt sätt.

Det är ganska hårda ord om den socialdemokratiska arbetsmarknadspolitiken vad det gäller ungdomarna. Men orden är berättigade, herr talman. När arbetsmarknadsutskottet behandlade sitt betänkande 21 och då den borgerliga majoriteten tog initiativ till att forma ett riksdagsbeslut som

innebar väsentliga ambitionshöjningar, framför allt när det gäller ungdomar mellan 18 och 21 år, då hänvisade de socialdemokratiska ledamöterna med Anna-Greta Leijon i spetsen till att samtliga väsentliga yrkanden som finns i den socialdemokratiska politiken för att klara ungdomsarbetslösheten behandlas i den del av motionen som kommer att beredas av utbildningsutskottet.

Därför har jag naturligtvis med mycket stort intresse sett fram mot denna debatt. Jag blir då litet förvånad när jag lyssnar och får höra att Göran Persson säger: "Här pratar vi bara utbildningsfrågor." Vi får inte heller ens konturerna av någon sorts alternativ till riksdagens beslut före påsk – vilket vi hade blivit utlovade. Vad vi får oss till livs är en socialdemokratisk presskonferens i tisdags där man presenterar någonting som heter "utbildning och arbete till alla ungdomar". Där sades i och för sig många tänkvärda saker, men synpunkterna ges en sådan presentation i de meddelanden som sprids till pressen och får en sådan behandling i pressen att de som tar del av dem via tidningarna lätt kan komma att tro att detta är förslag som är möjliga att genomföra med kort varsel och som får omedelbara effekter. Det är nämligen ändå så, Göran Persson och Lars Svensson, att det är nu som dessa åtgärder måste sättas in. Det går inte att komma med några förslag till åtgärder som kanske kan få effekter någon gång i slutet på 1983, därför att det är nu vi har 45 000 arbetslösa ungdomar. Det är nu åtgärderna måste till. Det är också därför som riksdagens majoritet före påsk fattade beslut om att alla ungdomar upp till 21 år skall erbjudas möjlighet till arbete, praktik eller utbildning. Det gick ni socialdemokrater emot med hänvisning till ert förslag inom utbildningsutskottet. Ni skulle komma med alternativ i dag, och här får vi beskedet från Göran Persson att vi bara pratar utbildningsfrågor.

Vad gäller yrkesintroduktionen, herr talman, kan konstateras – och det är värt att här upprepa det – att skolöverstyrelsen har utvärderat verksamheten med yrkesintroduktion. Av rapporten framgår att kommuner med gymnasieskola med få undantag anordnat försök med yrkesintroduktion, att antalet deltagare uppgått till 9 600, vilket i det närmaste är dubbelt så många som hade beräknats när vi tog beslutet, att flertalet kommuner kunnat anordna tillräckligt antal elevplatser i företag och institutioner, att det varit lättare att anskaffa platser inom den privata än inom den offentliga sektorn och att ingen avstått från gymnasiestudier för att i stället delta i yrkesintroduktion.

Huvudintrycken av utvärderingen sammanfattar skolöverstyrelsen på följande sätt:

1. Yrkesintroduktionen uppfattas som ett betydelsefullt komplement till övriga alternativ för ungdomen.

2. Yrkesintroduktionens oväntat stora omfattning i många kommuner och totalt i riket visar att åtgärden som sådan har anpassats till rådande förutsättningar och behov.

3. Möjligheterna till anställning varierar i och för sig relativt kraftigt men varierar efter arbetsmarknadssituationen – uppskattningsvis har en tredjedel av ungdomarna anställts i anslutning till yrkesintroduktionen.

*Anslag till gymnasiala skolor
m. m.*

Torsdagen den
15 april 1982

*Anslag till gymnasiala skolor
m. m.*

4. Ett förhållandevis stort antal ungdomar skaffar sig erfarenheter och kvalifikationer för fortsatta studier. Uppskattningsvis är den grupp som söker utbildning i anslutning till yrkesintroduktion minst lika stor som den som får anställning.

Även arbetsgivarnas attityder har undersökts. En SIFO-undersökning – som Svenska arbetsgivareföreningen låtit utföra – visar att 69 % av de i denna undersökning tillfrågade företagen var mycket positiva till yrkesintroduktionen. Man sade att den "absolut" har underlättat för eleverna att senare få anställning. Undersökningen visar också att arbetsgivarna har en mycket positiv attityd till företagsförlagd utbildning och praktik över huvud.

Mot denna bakgrund, herr talman, är det anmärkningsvärt att socialdemokraterna hänger fast vid sitt krav på att yrkesintroduktionen skall avskaffas från den 1 juli. Vi från den borgerliga sidan och från moderaternas sida kan inte uppfatta detta på något annat sätt än att det är fråga om prestige och ett notoriskt nejsägeri.

Vi tycker, herr talman, att det är ansvarslöst av socialdemokraterna att inte nu för ungdomarnas skull – ni talar ju så varmt för dessa, och jag förutsätter att ni också känner mycket för dem – dra konsekvenserna av resultaten. Det är åtminstone andra gången inom loppet av några veckor som resultaten redovisats här i kammaren – andra har redovisat dem tidigare. Dra alltså konsekvenserna av resultaten och erkänn att yrkesintroduktionen är en bra metod bland många när det gäller att hjälpa ungdomarna! Tyvärr är ni inte beredda att göra ett sådant erkännande. Man kan då bara konstatera att om socialdemokratisk politik skulle bedrivas på detta område, skulle – om socialdemokraternas ursprungliga yrkande i motionen hade bifallits – tusentals ungdomar ha stått utan det här alternativet fr. o. m. den 1 juli.

Herr talman! Som jag nämnde tidigare kallade socialdemokraterna till presskonferens i tisdags för att i elfte timmen presentera ett program mot arbetslösheten – jag visade upp det här för en stund sedan. Det är märkligt att man bara några veckor efter kammarens behandling av frågan om arbetsmarknadspolitikens inriktning för kommande budgetår presenterar ett förslag som vi inte hört ett ljud om. Men på något sätt trodde vi kanske ändå att ett förslag skulle presenteras som kunde behandlas i dag här i kammaren. Det har ju sagts att svaret på den borgerliga majoritetens förslag och beslut skulle komma i dag.

Enligt den socialdemokratiska presstjänsten är det fråga om väsentliga förslag som kommer att ge ungdomarna god hjälp. Man föreslår t. ex. en förstärkning av arbetsförmedlingen med 400 nya arbetsförmedlartjänster i syfte att hjälpa ungdomarna. Förslaget går ut på att vi skulle få någon typ av ett totalomfattande BANU-system. Därmed skulle arbetsmarknaden öppnas för ungdomarna. Äldre fast anställda skulle erbjudas möjligheter till utbildning, och ungdomarna skulle på det sättet kunna ta de äldres plats. Förslagen är kanske tänkvärda. Men min fråga är: Hur tänker socialdemokraterna klara av att få beslut till stånd vad gäller de 400 tjänsterna och det totalomfattande BANU-systemet? Efter vad jag förstått när jag talat med äldre kolleger är det knappast möjligt. Det finns ju inga sådana förslag på

riksdagens bord. Men Aftonbladet skriver: 100 000 nya jobb. Och Örebro-Kuriren framställer saken som om det här är något som snabbt kan bli den verkliga satsningen för att hjälpa ungdomen.

Herr talman! Naturligtvis måste socialdemokraterna i dag ge trovärdiga svar på dessa frågor. Gör de inte det, kan vi från moderat håll bara konstatera att vi fått den slutgiltiga bekräftelsen på att socialdemokraterna bedriver 14-dagarspolitik, att de blev tagna på sängen av en mycket ambitiös borgerlig politik som syftar till att klara de arbetslösa ungdomarna, att de måste göra något åt saken och att de därför bedriver överbudspolitik.

Mina frågor till de socialdemokratiska företrädarna är alltså: Vilka är de egentliga skälen till att ni vill avskaffa yrkesintroduktionen? Den har ju fungerat mycket bra. Varför försöker ni slå blå dunster i ögonen på väljarna och på de arbetslösa ungdomarna genom att presentera förslag som inte kan behandlas i riksdagen och som därför inte kan beslutas eller fullföljas på ett sådant sätt att de får effekter för ungdomarna?

Göran Persson sade tidigare i debatten att ni har en stark budget. Låt mig då bara konstatera att ni inte finansierar arbetsmarknadspolitiken fullt ut. I fråga om er högre ambitionsnivå vad gäller arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbeten har ni inte anvisat några pengar i ert budgetalternativ. Ni säger att vi skall ha högre planeringsnivåer. Men pengarna får komma på tilläggsbudgeten. Det gäller större budgetunderskott – i storleksordningen 2–3 miljarder. Anna-Greta Leijon sade att de förslag till insatser som presenterades i tisdags kostar 2–3 miljarder. Då är vi uppe i 4–6 miljarder. Ert budgetalternativ är definitivt 5 miljarder sämre än det moderata alternativet. Om vi räknar på det för socialdemokratin mest positiva sättet, kommer vi fram till att ert alternativ kostar 5 plus 4 miljarder. Det är alltså en i storleksordningen mellan 9 och 10 miljarder kronor svagare budget. Men det anmärkningsvärda, herr talman, är att socialdemokratin för första gången – det är i varje fall första gången som jag upplever det – lägger fram förslag om en arbetsmarknadspolitik för vilken man inte är beredd att anvisa finansieringen.

Anf. 117 LARS SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Bengt Wittbom har väl haft möjlighet att i arbetsmarknadsutskottet och här i kammaren i den debatt som fördes i anslutning till behandlingen av arbetsmarknadsutskottets betänkande ta ställning till vår syn på antalet tjänstemän inom arbetsförmedlingen. Jag tror att Bengt Wittbom bör sätta sig ner och läsa igenom vårt förslag om en ökning av antalet tjänstemän på arbetsförmedlingarna. Fanns det inte i det sammanhanget ett yrkande om ett ökat antal tjänstemän, ett yrkande som Bengt Wittbom var med om att avslå?

När det sedan gäller den demonstrationspolitik som Bengt Wittbom försökte bedriva kring uppföljningen av verksamheten för ungdomar upp till 21 år så fanns det ju inga anvisningar om hur man skulle hjälpa dem. Man ville bara få fram att det skulle finnas ett uppföljningsansvar. Men det skapar inga nya jobb och inga nya utbildningar. Man måste ge resurser, så att de

Nr 121

Torsdagen den
15 april 1982

---

*Anslag till gymnasiala skolor
m. m.*

ungdomar som är utan jobb verkligen kan få någonting. Det är det vi har velat föreslå. Vad har ni för förslag i stället? Jo, en demonstrationspolitik – att man skall göra ett allmänt uttalande. Det ger icke en enda ungdom ett jobb.

Vad har skett med yrkesintroduktionen? Bengt Wittbom har sin information från SÖ. Låt mig lämna en redovisning från ett SSA-råd ute i landet, där en partivän till Bengt Wittbom är ordförande och representanter för såväl LO och SAF som TCO ingår. Man har för utbildningsdepartementet pekat på behovet av en samordning. Man skriver att man därför vill föreslå att inför budgetåret och läsåret 1982/83 ett nytt enhetligt system för arbetslösa ungdomar införs, där skolan har det fulla ansvaret för verksamheten. Detta visar hur situationen är ute i landet, där företagarna upplever problem med att ha olika myndigheter att jobba med.

Om man läser utskottsbetänkandet, finner man att vi inte har föreslagit att yrkesintroduktionen skall avskaffas den 1 juli. Den skall avskaffas i takt med att det lokalt är möjligt att göra det, baserat på att den ersätts med ungdomsplatser.

Anf. 118 BENGT WITTBOM (m) replik:

Herr talman! När det gäller det sista är det bara att konstatera att ni var tvungna att vika er från ert ursprungsyrkande. Det gällde nämligen ett avskaffande från den 1 juli. Ni blev tydligtvis till slut övertygade om att yrkesintroduktionen hade fått en för er oanad omfattning. Det var väl i så fall ett friskhetstecken. Men det är inte det som är det väsentliga, utan det väsentliga är att yrkesintroduktionen, med det syfte den har, har visat sig fungera bra. Då kan det ju inte vara något annat än ren prestige att ni, eftersom ni sade nej från början, hänger fast vid ert krav. Dessutom ställer jag mig i det sammanhanget litet frågande. Det sades nämligen från er sida här i debatten att ungdomsplatserna är överlägsna yrkesintroduktionen. Om ungdomsplatserna är så överlägsna, varför måste de då drivas som försöksverksamhet? Varför föreslår ni inte att de skall permanentas? Varför sätter ni krumelurer i kanten i det dokument där ni säger att verksamheten med ungdomsplatser inte riktigt fått den omfattning som den skulle ha kunnat få etc. Det verkar litet tveksamt, tycker jag. När det gäller ungdomspropositionen och yrkesintroduktionen kan man hitta exempel av varierande slag runt om i landet. Det är inga problem. Jag har inte bara hittat exempel utan jag har hittat en fyrabetygsuppsats från Uppsala universitet, som heter Ungdomspropositionen, en studie av ett politiskt besluts verkställande.

Jag måste säga att man när man har läst den, Lars Svensson, verkligen är förvånad över att yrkesintroduktionen har lyckats så bra trots att den faktiskt i många kommuner har motarbetats. Jag vill inte säga att det har bedrivits sabotagepolitik, men vissa inblandade parter har bedrivit verksamhet som syftat till att yrkesintroduktionen inte skulle lyckas.

Slutligen vill jag säga att jag som suppleant i arbetsmarknadsutskottet är med och reser ganska mycket runt om i landet. Vi brukar varje år besöka ett

par län och olika kommuner i de länen. Och jag vet att det finns en mängd socialdemokratiska kommunalpolitiker som tycker att yrkesintroduktionen är bra. Därför är det ännu mer förvånande att ni i riksdagen fortfarande så hårdnackat står kvar vid att ni vill avskaffa den.

Nr 121

Torsdagen den
15 april 1982

---

*Anslag till gymnasiala skolor
m. m.*

Anf. 119 LARS SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Jag har haft möjlighet att praktiskt ute på arbetsförmedlingen, i kontakt med såväl arbetsgivare som fackorganisationer, diskutera yrkesintroduktionen.

Jag kan försäkra Bengt Wittbom att det inte är jag som har stimulerat fram det som SSA-rådet i Halmstad har skrivit. Det är en partikollega till Bengt Wittbom som sitter som ordförande i rådet och i skolstyrelsen, och i skrivelsen pekas på de faktorer som gör att det skapas svårigheter. I rådet har suttit representanter för SAF, SHIO, LO, TCO och skolstyrelsen. Man tar upp vissa punkter. Det sägs att ungdomar i yrkesintroduktion upplever det som orättvist att samma arbete betalas olika: med lön om 85 kr./dag resp. studiehjälp om 250 kr./månad. Vidare sägs att parterna på arbetsmarknaden har vissa svårigheter att hålla reda på vilken sorts elev som vistas på arbetsstället, att handläggande tjänstemän i skolan och på arbetsförmedlingen har svårigheter att för elever och föräldrar klargöra och motivera skillnaden mellan yrkesintroduktion och ungdomsplats, särskilt beträffande den ekonomiska ersättningen. Det sägs också att ett enhetligt system med säkerhet skulle öka effektiviteten i verksamheten, vilket i sin tur skulle komma ungdomarna till godo.

Jag känner de människor som sitter i detta SSA-råd. Jag vet att de är fullgoda representanter för näringslivet. De vet vad de talar om, därför att de jobbar praktiskt med frågorna. De säger alltså, att det skulle väsentligt underlätta möjligheterna att ta hand om ungdomarna om alla parter vore överens.

Varför, Bengt Wittbom, litar ni inte på arbetstagarnas representanter? De kan ju ändå driva regeringen att ge bidrag till ungdomsplats, när parterna har kommit överens. Det är ett sätt att komma lättare fram och nå längre än genom yrkesintroduktion, som man blir pådyvld genom beslut i riksdagen.

När det gäller ungdomsplats är parterna direkt inblandade, och alla krafter hjälps åt att bereda ungdomar möjlighet att praktisera ute i näringslivet och därigenom kanske göra dem intresserade av de jobben. Deras intresse för utbildning kan stimuleras genom våra förslag, där utbildning läggs in som en av komponenterna avseende ungdomsplats. Det är en betydligt bättre form än yrkesintroduktion – inte minst därför att samtliga parter på arbetsmarknaden känner ett ansvar. Det är inte vi politiker som skall ta ansvaret. Låt människorna ute på verkstadsgolvet, som känner till de här jobben, ta ansvaret. Vågar ni inte låta dem göra det, Bengt Wittbom?

Torsdagen den
15 april 1982

*Anslag till gymnasiala skolor
m. m.*

Anf. 120 BENGT WITTBOM (m) replik:

Herr talman! Det har de tydligen gjort, Lars Svensson. Annars skulle inte yrkesintroduktionen ha lyckats så bra som den gjort, annars skulle det inte ha släppts till så många platser ute på företag och arbetsplatser. Människorna på arbetsplatserna har tydligen tagit ansvar!

Jag vill tillägga, att det givetvis finns problem. Precis som Ylva Annerstedt har sagt, vilket ingen har försökt skylla över, har det varit vissa tillämpningsproblem. Vi sade redan från början att beslutet i riksdagen kom sent. Då är det ju alldeles fantastiskt att det har fått ett sådant genomslag! Därför förstår jag inte varför ni hänger på så hårt för att avskaffa yrkesintroduktionen. Det finns ju ingen rimlig relation mellan Lars Svenssons beskrivning av problemen sådana de kommit till uttryck t. ex. i Halmstad – jag kan räkna upp ytterligare några kommuner där det finns problem och som jag har besökt, men jag kan räkna upp precis lika många och ännu fler där det har gått mycket bra – och yrkandet att yrkesintroduktionen skall avskaffas. Det får oss att tro att det ligger mycket prestige bakom det yrkandet.

Sedan vill jag konstatera att socialdemokratin också är kluven när det gäller förtroendet för parterna. Ni har ju inte förtroende för parterna när det gäller möjligheterna att ta fram praktikplatser! Men ni har det när det gäller möjligheterna att ta fram ungdomplatser. Det finns många motsägelser här.

Om det beslut som kammaren fattade före påsk säger ni att det bara är stolta uttalanden och deklamationer. Sveriges riksdag angav i det beslutet en ambitionsnivå, finansiering och regler för finansiering. Det var ett uppdrag till regeringen och arbetsmarknadsministern att omedelbart sätta i gång och efter de beslutade principerna se till att alla ungdomar upp till 21 års ålder så snart som möjligt skall kunna erbjudas arbete, praktik eller utbildning – detta till en beräknad kostnad av 300–400 milj. kr.

Det ville ni inte ställa upp på. I stället presenterade ni på en presskonferens förslag som inte kan förverkligas på ganska lång tid. Jag tycker att det är att blanda bort korten, Lars Svensson. Som jag sade i min inledning tycker jag att det är att föra väljarna och framför allt de arbetslösa ungdomarna bakom ljuset.

Andre vice talmannen anmälde att Lars Svensson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 121 LARZ JOHANSSON (c):

Herr talman! Låt mig inledningsvis göra några kommentarer kring de moderata reservationerna 5 och 6. För de invandrarlever som behöver det anordnas stödundervisning i svenska vid sidan av den vanliga undervisningen. För detta utgår statsbidrag.

I huvudsak innebär den nu föreslagna förändringen att den extra undervisningen i svenska får ske genom utbyte av timmar i ett eller flera ämnen. När så sker finns det skäl att betrakta den extra undervisningen i svenska som ett särskilt ämne och kalla ämnet svenska som främmande språk.

Till skillnad från moderaterna anser vi inte att betyg i ämnet skall sättas. Betyg kan inte ges för undervisning där antalet timmar bestäms av den enskilde elevens behov och där det inte specifikt angivits vilka ämnen undervisningen byts ut emot.

I budgetpropositionen föreslogs också en särskild genomföranderesurs om 10 milj. kr. för budgetåret 1982/83. Detta ställer sig utskottsmajoriteten bakom – dock inte moderaterna.

De förändringar som nu sker i gymnasieskolan till följd av riksdagens olika beslut, i vilka även moderaterna deltagit, innebär bl. a. nya timplaner, nya gruppstorlekar och utläggning av självstudietid i kombination med en friare resursanvändning. Allt detta skall ske på lokal nivå och är arbetskrävande.

Hans Nyhage gjorde en jämförelse med grundskolan och sade att det enligt vad man kan utläsa av texten här inte skulle behövas någon genomföranderesurs, eftersom dessa förändringar inte är så arbetskrävande som förändringarna i grundskolan. Det kan man förvisso hålla med om, men så är också genomföranderesursen för förändringarna i grundskolan av storleksordningen 180 milj. kr. och genomföranderesursen när det gäller förändringarna i gymnasieskolan 10 milj. kr.

Med denna genomföranderesurs kan man låta lärare tillfälligt biträda skolledningen i vissa arbetsuppgifter. Det kan få en positiv effekt på rekryteringen av skolledare, inte minst vad avser kvinnor. Alla vet att vi behöver bredda den basen.

Dessutom är detta ett medel bland flera att möta den s.k. historielärarsvackan, och historielärarna har ju moderaterna velat slå vakt om i tidigare debatter. Göran Persson, som är ganska frimodig i debatten – någon skulle kunna frestas att säga övermodig – talade sig varm för lagstiftning om praktikplatser, en lagstiftning som skulle syfta till att nå samförståndslösningar.

Det påminner mig något om Frans G. Bengtssons Röde Orm, som kristnade hedningar genom att hota med att eljest hugga huvudet av dem med svärd. Hedningarna klagade då över att det inte gavs något val. Nog gav jag dem fritt val, genmålde Röde Orm. De hade ju två alternativ att välja emellan!

Göran Persson delar gärna ut betyg och omdömen om andra. Med det beror naturligtvis på att han kan så mycket och vet så väl hur skolpolitiken skall skötas.

I mitt och Göran Perssons gemensamma hemlän har vi gjort en omfattande utredning om utbildningsutbudet på gymnasienivå. Där fick vi bekräftat det som Göran Persson själv påstod förut, att skillnaderna mellan de olika gymnasierregionerna är ganska stora. Så är det också i vårt län. Jag skall här avstå från att säga vilken gymnasierregion och vilken kommun som har den sämsta utbyggnaden. Jag skall också avstå från att säga vem som i sin egenskap av skolstyrelsens ordförande har haft huvudansvaret under de år då utbyggnaden borde ha skett i den regionen.

Det är så, Göran Persson, att verkligheten ibland är litet besvärligare än

den kan te sig från den här talarstolen, där brösttonerna dessutom kan förstärkas av den förträffliga högtalaranläggningen.

Låt mig till sist, herr talman, något beröra det särskilda yttrande som avgivits av centerpartisterna i utskottet.

Gymnasicutredningens förslag är nu föremål för en omfattande remissbehandling. Det ligger en uppenbar risk i att på traditionellt sätt skjuta alla förslag om successiva förändringar i gymnasieskolan framför sig i avvaktan på en eventuellt kommande stor reform. Vi har pekat på nödvändigheten av att vidta angelägna förändringar under tiden. Vi har erfarenheter från förändringsarbetet i grundskolan, och det bör vi nu kunna dra nytta av.

Till sist, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 122 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Låt mig bara kort konstatera att det är första gången vi i Södermanland upplever att länskolnämndens ordförande delar ut betyg åt de olika kommunerna. Jag skall i min tur här i kväll avstå från att kommentera det närmare. Det är bara ett konstaterande. Den debatten får vi klara ut på hemmaplan, jag och Larz Johansson. Jag får väl diskutera med de partikamrater Larz Johansson har i den gymnasierregion där jag verkar. Ingen kunde ju missta sig på vem Larz Johansson adresserade sig till i det föregående inlägget. Men det är hans bekymmer i framtiden.

När det gäller sakfrågorna har diskussionen f.ö. förts mellan mig, Lars Svensson och Ylva Annerstedt, som är utskottets företrädare. Hon har svarat för utskottet på ett bra och värtaligt sätt. Det finns ingen anledning för oss att ånyo föra den debatten. Jag får väl i de frågorna hänvisa Larz Johansson till protokollet. Han får, om han tycker att han kommit in för sent i debatten, i kommande fall försöka att få till stånd en annan debattordning internt i den borgerliga gruppen.

Anf. 123 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Göran Perssons nyvunna blygsamhet klär honom.

Anf. 124 GUNNEL LILJEGREN (m):

Herr talman! I all forskning och i alla utredningar framhåller man den stora betydelse som kunskaper i svenska har för invandrarna, vuxna och barn, när det gäller att finna sig till rätta i vårt land. För de barn som kommer hit i skolåldern har undervisningen i svenska helt avgörande betydelse för deras skolgång.

Stödundervisning i svenska har länge förekommit i alla skolformer. Relativt nytt är – bortsett från olika slag av försöksverksamhet – att svenskstodet för invandrarelever blir självständigt ämne under benämningen svenska som främmande språk.

Detta ämne införs nu i gymnasieskolan och ersätter på sätt och vis stödundervisningen i svenska. Det nya är att eleven kan byta ut timmar i ett eller flera andra ämnen mot svenska som främmande språk. Förvånande nog

Torsdagen den
15 april 1982

*Anslag till gymnasiala skolor
m. m.*

slår emellertid statsrådet fast att betyg i ämnet inte skall sättas.

Man kan inte sätta betyg i ett ämne, säger Larz Johansson, när man inte vet vilka ämnen som har bytts ut mot detta ämne och hur många timmar det omfattar och när det fastställs av elevens särskilda behov. Det kan man visst det! I grundskolan t. ex. kan man i dag sätta betyg i ämnet svenska som främmande språk och likaså inom den kommunala vuxenutbildningen på grundskolenivå.

I grundskolan tillämpas bestämmelsen så, att betyg sätts om eleven har så stora kunskaper att man kan sätta betyg. Om kunskaperna inte räcker, ges ett intyg om deltagande. När betyg sätts, sker det med beaktande av elevens särskilda svårigheter, och man utgår här från samma synsätt som gäller för svenska elever med handikapp. – för det är ett handikapp att inte kunna svenska i den svenska skolan.

Just i detta fall har invandrareleverna en rättvis chans att hävda sig. Just detta betyg skulle vara motivationsskapande och psykologiskt välgrundat. Eleverna väljer bort ämnen där betyg sätts mot ett ämne där betyg inte sätts. Svenska som främmande språk med betyg är en efterlängtd reform, efterlängtd av alla de elever och lärare som drabbas av att få resp. sätta de låga betygen i reguljär svenska – de eviga ettorna – som också begåvade och flitiga invandrarelever stannar på i jämförelse med sina svenskfödda kamrater. Ett gott betyg på en god prestation kan bli en hjälp för den unga invandraren att få ett arbete, vilket som bekant är svårare för invandrare än för andra.

De unga invandrare som vill fortsätta med högskolestudier har alla möjligheter att komplettera sina kunskaper i svenska genom att t. ex. genomgå etapp II av de introduktionskurser för gäststuderande som erbjuds vid högskolorna. Detta har f. ö. föreslagits så väl av gäststuderandekommittén som av SFI-kommittén. Invandrareleverna har också möjlighet att förvärva kunskaper genom KOMVUX-kurser för att få ett gott utgångsläge och behörighet för högskolestudier.

Utskottets majoritet har intagit en ologisk och inhuman inställning till det här problemet, och landets gymnasier kommer att förväna sig storligen. Jag yrkar därför bifall till den moderata reservationen 5.

Anf. 125 OVE KARLSSON (s):

Herr talman! Vi är några socialdemokrater som i motion 1981/82:586 har tagit upp de handikappades situation och möjligheter att delta i undervisningen. Vi anser att de handikappades möjligheter till utbildning bör ingå i ett vidare samhällsperspektiv, som hänger samman med den handikappades totala situation såsom samhällsmedlem. I ett modernt industriland måste vi ha råd med sådana insatser att handikappade elever garanteras tillgång till de hjälpmedel som krävs för att de skall kunna delta i den undervisning som de behöver för att skapa ett så långt möjligt drägligt liv, där ett meningsfullt arbete är en förutsättning för att de skall kunna försörja sig.

Utskottet hänvisar i sitt svar på motionen till att riksdagen har beslutat att behovet av medel åt handikappade elever i gymnasieskolan fr. o. m.

Torsdagen den
15 april 1982

*Anslag till gym-
nasiala skolor
m. m.*

innevarande budgetår skall beaktas vid fördelningen av resurser ur det nya anslaget Särskilda åtgärder på skolområdet, det s. k. SÅS-anslaget. Flera särskilda behov skall täckas av detta anslag, och ett är särskilda medel för att stödja undervisningen för elever med olika former av handikapp, vilket också tydligt framgår av budgetpropositionen.

Jag vill citera från budgetpropositionen. Där sägs det: "Andelen handikappade elever är alltså ett kriterium som måste tillmätas en avsevärd tyngd vid länskolnämndens fördelning av anslaget. Jag utgår också från att kommunerna kommer att använda den resurs de erhåller ur SÅS-anslaget på ett sådant sätt att de handikappade elevernas behov beaktas."

Självfallet kan både utbildningsministern, skolöverstyrelsen och utskottet liksom riksdagen ge uttryck för fromma förhoppningar om hur kommunerna skall använda de alltmer knappa resurserna. Men här vidtas från riksdagens sida en rad besparingsåtgärder som hårt drabbar kommunerna, och sedan görs det fromma uttalanden om att olika behov skall beaktas. Besparingarna kan emellertid resultera i – och det är vad jag befarar – att handikappade elever som har behov av personell assistans och tekniska hjälpmedel kan få det svårt att få den utbildning som de så väl behöver för att få ett meningsfullt arbete. Genom en rad besparingar som kan leda till bristande tillgång på resurser för de elever som har handikapp och har svårt att hävda sig, kan dessa elevers möjligheter menligt påverkas. Jag menar att felaktiga lokaler, resehinder, bristfälligt undervisningsmaterial eller avsaknad av personell assistans inte får vara något hinder i undervisningen.

Att här mot ett enigt utskott ställa något särskilt yrkande inser jag är meningslöst, men jag har ändå velat markera att jag känner oro för utvecklingen. Och jag hoppas att medelstillelningen i framtiden blir sådan att handikappades utbildning garanteras. I vilken kommun den handikappade eleven bor får inte vara avgörande för vilka möjligheter han har att få en mycket välbehövlig utbildning.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 1

Mom. 1–5

Utskottets hemställan bifölls. (Se dock mom. 6!)

Mom. 6 (praktikplatser)

Vid votering genom rösträkning avgavs 137 röster för utskottets hemställan och 137 röster för reservation 1 av Stig Alemyr m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Kammaren beslöt med 137 röster att punkt 1 skulle återförvisas till utskottet. 137 röster avgavs för att mom. 6 skulle avgöras omedelbart genom lottnings. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Punkt 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 3

Mom. 1-3

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 4 (bidrag till driften av riksinternatskolor)

Utskottets hemställan, som ställdes mot motion 1375 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, bifölls med acklamation.

Punkt 4

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 5

Mom. 4 (bidrag till driften av vissa privatskolor)

Utskottets hemställan bifölls med 258 röster mot 16 för motion 1375 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 6 och 7

Utskottets hemställan bifölls.

18 § Förvärv av hyresfastighet, m. m.

Föredrogs civilutskottets betänkande 1981/82:18 om lagen om förvärv av hyresfastighet m. m. samt bostadsförvaltningslagen.

Anf. 126 OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! Till civilutskottets betänkande 18 finns fogat fyra reservationer från socialdemokraterna i utskottet. Om man gör en mera närgången detaljstudie av de frågor som reservationerna omfattar, finner man att det är näst intill obegripligt att utskottets borgerliga ledamöter inte ställer upp på kraven.

Först några ord om hyresförvärvslagen. Den har tillkommit på socialdemokratiskt initiativ. Lagens uppgift var att skapa ordning och reda i affärerna med hyresfastigheter och därmed leda fram till en seriös fastighetsförvaltning. Tyvärr har begränsningarna i lagen skapat ett alltför stort utrymme för spekulation och s. k. fastighetsklipp. Därför har vi så hårt och envetet drivit kravet på en effektivare lagregel. Men varje gång som lagen har justerats har den – på grund av regeringens och riksdagsmajoritetens kallsinnighet – blivit ett lappverk. Den har aldrig gett någon möjlighet till framförhållning. Att en sådan uppscendeväckande skandal som den s. k. Göta Finans-affären i Göteborg kunde etableras utan hinder av lagen i affärens första skede – jag syftar då på anmälan till kommunen om fastighetsförvärven – och utan hinder av en borgerlig majoritet i den beslutande nämnden i andra skedet, visar om

Nr 121

Torsdagen den
15 april 1982

Förvärv av hyresfastighet, m. m.

Torsdagen den
15 april 1982

*Förvärv av hyres-
fastighet, m. m.*

något att en skärpning är nödvändig. Vi har därför i reservationerna 1 och 2 ställt kravet att förutsättningarna för tillstånd för förvärv av hyresfastighet i sig skall vara en garanti för att vederbörande fyller högt ställda anspråk. I dag räcker det med en enkel anmälan till kommunen.

Vårt förslag är att man redan vid förstahandsanmälan skall ge ett sådant underlag om tidigare fastighetsinnehav och beträffande medverkan i andelar eller bolag inom fastighetshandeln att den kommunala myndigheten snabbt kan bilda sig en uppfattning om ärendet. Det är ju främst nyförvärvaren som måste granskas. Om vi för ett ögonblick återknyter bekantskapen med Göta Finans-affären, kan vi konstatera att det inte bara var en ny personuppsättning som gjorde sin förvärvsanmälan i formell ordning. Köpet gällde också flera fastigheter. Något sådant kan bara inte inträffa, om vi ställer kraven på upplysningar i vid mening tillräckligt högt.

Vem som helst tar sig för pannan och frågar hur något sådant kan hända. Oberörd är däremot regeringen och – synbarligen – den borgerliga utskottsmajoriteten. Man tycks vara nöjd med att i fallet Göta Finans bära det fulla ansvaret. Men hur många skandaler av liknande slag tål de utsatta hyresgästerna och hyresgästföreningen?

I reservation 3 har vi aktualiserat krav på ett fastighetsägarregister på riksnivå. Ett sådant går att bygga upp. Det är både tekniskt och administrativt möjligt. Från ett sådant register kan man på nolltid få överfört alla de kompletteringar och uppgifter kring begärt förvärv som behövs för ett beslut. Alla oklarheter upphävs utan byråkratiska hinder. Lätt blir det också för hyresgästorganisationen att höra sig för på de platser där den sökandé redan är etablerad.

Den borgerliga majoriteten i civilutskottet är rädd för att en förhandsbedömning av en persons lämplighet vid begärt förvärv av hyresfastigheter kan leda till ett system som liknar auktorisation. Bättre då att vara systemlös, menar man. Jag har hört att hyresgäströrelsen på riksnivå nu håller på att upprätta ett eget register över fastighetsägare – främst då sådana som bör hållas under uppsikt. Så det går att ordna – om viljan finns. Men den finns inte hos de borgerliga partierna, i varje fall inte i civilutskottet.

I reservation 4 tar vi ånyo upp inlösen av fastighet som alternativ till tvångsförvaltning. Rent praktiskt ser vi så här på den frågan: Den som inte förmår uppfylla de krav som ställs på förvaltning av hyreshus bör inte heller erhålla ett särskilt skydd för att behålla ägarskapet. Det finns nämligen en förutsättning som vi skall akta oss för att tumma på. Det är när fastigheten når ett så dåligt förvaltningsstadium att den går in i tvångsförvaltning. Som det är nu övertar en förvaltare fastigheten, rustar upp den, skapar förutsättningar för en fastighet med ekonomi och underhåll – låt vara att det är fastigheten som i första hand skall hålla kapitalet. Efter tvångsförvaltningstidens slut återinträder den tidigare ägaren. Så kan vi helt enkelt inte hålla på. I samband med tvångsförvaltningsärenden möter vi ofta samma personer, som i årtal misskött den enda uppgift en fastighetsägare har gentemot hyresgästerna, nämligen att hålla fastigheten i gott skick. Vi förordar därför som alternativ till tvångsförvaltning inlösen och anvisar olika

vägar för att nå detta mål.

Sammanfattning: Vi begär i reservation 1 en översyn av lagen om förvärv av hyresfastigheter m. m.

I reservation 2 begär vi av regeringen förslag om förfarandet vid anmälan av förvärv av hyresfastighet samt förhandsbesked om lämplighet vid förvärv av hyresfastighet.

I reservation 3 begär vi en utredning om ett fastighetsägarregister enligt föreslagna riktlinjer.

I reservation 4 vill vi ha en översyn av möjligheter till inlösen av vanvårdade eller bristfälligt förvaltade hyreshus.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga dessa fyra socialdemokratiska reservationer.

Nr 121

Torsdagen den
15 april 1982

---

*Förvärv av hyres-
fastighet, m. m.*

Anf. 127 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Får jag först i anslutning till vad Oskar Lindkvist sade inledningsvis erinra om att lagstiftningen tillkom på ett socialdemokratiskt initiativ. Hade man vid det ifrågavarande tillfället anslutit sig till vänsterpartiet kommunisternas förslag beträffande lagstiftningen, skulle förmodligen de flesta av de problem som föranleder den här diskussionen inte ha funnits.

Fastighetsspekulation, ekonomisk brottslighet i samband med fastighetshandel och svart lägenhetsförsäljning är av stor omfattning och har inte minskat, trots vissa åtgärder i syfte att förebygga spekulationer. Skattereglernas utformning och den fria prissättningen när det gäller hyreshus, småhus, bostadsrätts- och andelslägenheter – med eller utan strimlade lån – har, tillsammans med tilltagande bostadsbrist i vissa tätorter, medfört en långt gående spekulation på bostadsmarknaden.

Den medvetna spekulationen på hela bostadsmarknaden utgör ett stort problem. Staten och kommunerna synes inte ha möjlighet att komma till rätta med det. De instrument som finns i form av köpeskillingskontroll, markvillkor, lagen om förvärv av hyresfastigheter – som vi nu behandlar –, lagfartspflicht, hyreslagstiftning osv. är tydligen otillräckliga.

Borgerliga regeringar har tyvärr tidigare inte ens velat gå med på översyn av lagstiftningen eller annat i syfte att åstadkomma bättre kontroll vid förvärv av hyresfastighet av försäljnings- och överlåtelsepriser på hyreshus, småhus och bostadsrätts- och andelshus. Inte minst kommunstyrelsens i Stockholm utredning 1980 om ekonomisk brottslighet och social utslagning och delutredningen om fastighetshandeln borde motivera en översyn och förslag till åtgärder. Detsamma gäller slutrapporten från kommunstyrelsens utredning som den 24 februari i år översändes till justitiedepartementet tillsammans med olika förslag till åtgärder. Den nu gällande tillståndslagen har som bekant i sin tillämpning visat sig så liberal och så ensidigt fastighetsägarvänlig att praktiskt taget inga som helst invändningar och sakskäl mot en tilltänkt ägares lämplighet visat sig vara tillräckliga för att hindra ett förvärv. Här finns f. ö. en parallell till tvångsförvaltningsmöjligheterna, där nära nog vilken ägare som helst kan få fortsätta att förvalta,

Torsdagen den
15 april 1982

*Förvärv av hyres-
fastighet, m. m.*

oavsett hur svårt fastighet och hyresgäster missköts.

Klart olämpliga och försumliga fastighetsägare, som vid flera tillfällen visat olämplighet när det gäller att äga och förvalta hyreshus, har trots detta erhållit förvärvstillstånd och kunnat fortsätta en närmast asocial verksamhet. Fortfarande behöver en sökande t. ex. inte styrka att han uppfyller tillståndslagens krav, utan praxis har närmast inneburit att kommun eller hyresgästförening måste bevisa motsatsen!

För oss står det klart att många som söker tillstånd att köpa hyresfastigheter är klart olämpliga och att de gör det i syfte att tjäna grova pengar, att göra svarta pengar vita, att mygla undan pengar från skatt och att lura samhället. I sådana situationer – där det med utgångspunkt i tidigare fall får anses troligt att förvärv avser spekulatiossyften – borde inte tillstånd ges, och detta borde skrivas in i lagtexten.

Erfarenheterna visar att det med nuvarande bestämmelser och möjligheter är svårt att bekämpa olika slags – av samhället oönskad – handel med bostäder. De olägenheter som en skärpning av lagstiftningen och en ökad satsning från samhällets sida för att bekämpa olika slag av spekulatiossyften i boendet kan medföra – i form av viss ökad kontroll av lagfartspflicht och andra åtgärder – kan inte få motivera att man avstår från åtgärder i linje med vad vp-k sedan många år tillbaka har förordat. De bostadssociala och bostadspolitiska fördelarna är så stora att de motiverar vissa administrativa kostnader och besvär.

Spekulatiossyften i bostads- och kontorsfastigheter har ökat kraftigt. Den svarta hyresmarknaden har växt och utgör ett problem i de större kommunerna. Handeln med stora fastigheter, hyreshus, småhus och bostadsrätter och svart lägenhetshandel har på många orter ställt en majoritet av bostadskonsumenter utan reella valmöjligheter.

Fru talman! Även i år har den borgerliga majoriteten i civilutskottet avstyrkt förslag om en översyn av lagstiftningen då det gäller förvärv av hyresfastigheter, dvs. en översyn med ett klart uttalat syfte att täcka brister eller luckor i lagstiftningen för att omöjliggöra eller i vart fall avsevärt försvåra fortsatta spekulatiossyften och andra osunda företeelser. Det är inlag som en mycket stor majoritet säger sig vara överens om att försöka stoppa. I sak har utskottet inte rest några invändningar mot förslagen i vp-k och s-motionerna om skärpning av tillståndsprövningen, och det borde då rimligtvis inte ha föranlett avstyrkanden av motionsförslagen.

Utskottets majoritet säger sig inte ha anledning att anta annat än att justitiedepartementet i en promemoria under våren 1982 kommer att belysa kritik av den typ motionärerna anför. Vad är nu detta, annat än en direkt undanflykt, för att t. ex. i sak slippa ta ställning till vad man i ord uttalar sig för i fråga om åtgärder för att hindra olämpliga fysiska och juridiska personer att bli fastighetsägare? Nu måste vi tyvärr konstatera att de borgerliga partierna änyo avstyrker förslag om en översyn av en bristfällig lagstiftning med ett klart uttalat syfte att åstadkomma nödvändiga förbättringar.

Vad det handlar om är att gällande lagstiftning – Lex Backström – inte är tillräckligt effektiv som den nu är. Det finns redan tillräckligt med – ja, alltför

många – exempel på detta. Även om inte alla kryphål kan täppas till för de mer eller mindre skumma figurer som under olika beteckningar satt fastighetsskojeriet i system, till förfång för de människor som saknar bostad eller behöver en bättre bostad, får man nu inte underlåta att avge en viljecytring i linje med vad som föreslås i vpk- och s-motionerna.

Fru talman! Den karusell på fastighetsmarknaden som hålls i gång med höga överpriser och täta överlåtelse och försäljningar drabbar bostadshyresgäster och lokalhyresgäster och utgör betydande problem för en rad kommuner. Fastigheter säljs ibland på exekutiv auktion för belopp som överstiger marknadsvärdena med det dubbla, något som rimligtvis inte kan ha syftet att idka bostadsförvaltning. Hyror räcker kanske inte ens till att betala räntorna, än mindre el, värme, vatten, underhåll, avskrivningar och fastighetsskatt.

Fru talman! Karusellen fortsätter till dess den rasar ihop och samhället måste träda in och ta hand om det hela. Dagens bestämmelser om förvärvstillstånd och kommunal förköpsrätt räcker inte till för att få slut på eländet. Här behövs verkligen en skärpt lagstiftning och en ny lag, som ger kommunerna möjlighet att inlösa fastigheterna till marknadsvärde.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna till civilutskottets betänkande nr 18, som också tillgodoser vpk-motionerna.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 128 KERSTIN EKMAN (fp):

Fru talman! Låt mig först uppehålla mig vid den del av civilutskottets betänkande som berör lagen om förvärv av hyresfastighet. I denna del behandlas de motioner från socialdemokraterna och vänsterpartiet kommunisterna i vilka bl. a. begärs en översyn av lagen, förslag om förfarandet vid anmälan om förvärv och en utredning om ett fastighetsägarregister. Det borde vara klart för alla här i kammaren som följt dessa frågor att syftet med lagen är att nå största möjliga skydd mot icke seriösa fastighetsförvaltare. Lagen har efter att ha gällt bara storstadsområden utvidgats till att gälla hela landet. Vi har haft möjlighet att tillämpa lagen i dess nuvarande omfattning i ett och ett halvt år. Lagen är föremål för en översyn i justitiedepartementet.

Detta framgår av majoritetsskrivningen i utskottet. Nu är motionärerna inte nöjda med denna tingens ordning, dvs. man anser att syftet med översynen är angivet i så allmänna termer att man inte tror att översynen blir verkningsfull.

Vi anser att motionsyrkandena om utredning m. m. med all sannolikhet blir föremål för överväganden i samband med översynen av lagen. Reservanterna är tydligen så svaga i tron att de inte kan ansluta sig till utskottsmajoritetens skrivningar, och det kan jag väl inte göra någonting åt. Jag vill dock säga att ett bifall till motionerna i sak inte innebär något annat än ett bifall till majoritetsskrivningen. Skillnaden mellan de föregående talarna

Torsdagen den
15 april 1982

*Förvärv av hyres-
fastighet, m. m.*

och mig är att de inte litar på att man inom regeringens kansli kommer att göra det som utskottet förutsatt och som i sin tur överensstämmer med de förslag till översyn m. m. som förordats i motionerna. Oskar Lindkvist och Tore Claeson måste tydligen, i linje med den oppositionella demonstrationspolitiken, i reservationerna driva även motionskrav som inte tjänar något verkligt syfte. Det är naturligtvis inte någon överraskning. Men ibland skulle man önska sig litet mera av konstruktiv kritik och litet mindre av spel på partiideologiska strängar. Jag vill i det sammanhanget säga att det var intressant att följa den tidigare debatten om vem som har varit mest framsynt.

Utan att gå in på de konkreta motionskraven avseende lagen om förvärv av hyresfastighet vill jag dock påpeka att utskottsmajoriteten har samma inställning som reservanterna, att lagen i sin tillämpning skall ge det resultat som eftersträvats vid dess införande och även därefter.

Jag vill bara slutligen i detta sammanhang framföra den uppfattningen att vad gäller det i motionen framförda förslaget om fastighetsägarregister bör den förutsatta översynen i detta avseende göras med beaktande av att upplysningsplikten bör ställas i relation till de administrativa problem ett eventuellt register kan medföra. Här finns erfarenheter att hämta från kommunernas arbete vad det gäller inhämtandet av upplysningar.

Vad angår de socialdemokratiska motionerna om inlösen enligt bostadsförvaltningslagen vill jag nöja mig med att konstatera att dessa frågor övervägdes redan i samband med införandet av lagen och då i enighet godtogs i riksdagen. I propositionen med förslag till bostadsförvaltningslag diskuterades nämligen frågan om inlösen i vissa fall i stället för tvångsförvaltning. Därvid konstaterade bostadsministern – utan att bli emotsagd – att det är tveksamt om hyresgästernas intresse gagnas av en sådan ordning. Enligt min uppfattning äger detta alltså giltighet.

Fru talman! Jag yrkar bifall till hemställan i civilutskottets betänkande 1981/82:18.

Anf. 129 OSKAR LINDKVIST (s):

Fru talman! Kerstin Ekman gjorde ett mycket ovanligt inlägg i dessa frågor. Jag tycker att hon borde ha lärt litet grand av den verksamhet hon deltagit i inom civilutskottet och av de debatter vi under åren haft här i kammaren om hyresförvärvslagen och de nackdelar denna uppenbarligen alltså har kvar.

Nu säger hon att det är intressant att följa debatten om vem som varit mest framsynt vid tillkomsten av hyresförvärvslagen. Ja, inte har det varit Kerstin Ekman och folkpartiet. Det kan vi slå fast utan att göra något misstag i den bedömningen.

Vad som kännetecknat debatten om förvärvslagen är att det är socialdemokraterna och inget annat parti i den här kammaren som drivit den debatten. Det var en socialdemokratisk regering som lade fram en proposition som om den hade accepterats av jämnviktsriksdagen skulle ha medfört att vi för länge sedan sluppit de debatter som vi nu för.

Vi håller på att diskutera i efterhand, och de som sysslar med den oseriösa verksamheten har ett långt och klart förspårning.

Det förvånar mig att Kerstin Ekman inte följt Göta Finans-affären i Göteborg, som är ett bländande exempel på hur små verkningar lagen har redan vid den tidpunkt då man ansöker om tillstånd för att få förvärva en hyresfastighet.

Sedan säger Kerstin Ekman att lagen skall vara ett skydd för hyresgäster mot icke seriösa fastighetsägare. Det är riktigt. Jag delar helt den uppfattningen. Till ingen del gäller våra förslag den seriösa fastighetsförvaltningen. Det vi talar om – och Kerstin Ekman kan nu inte vara ovetande om det – är de oseriösa, de spekulativa fastighetshajarna, som utnyttjar allttjämt kvarstående brister i lagstiftningen för att skapa en egen vinst på fastighetsmarknaden. Det är dessa vi talar om, och där har Kerstin Ekman inte det ringaste intresse av att medverka till att åstadkomma en lösning.

Men hon skall ändå få chansen att svara på en fråga. Jag lutar inte på departementet; det kan jag säga utan vidare, för vi har blivit lurade så många gånger av löften från departementet i dessa frågor. Men vad är det för någonting som skall komma fram ur denna departementspromemoria? Ge oss nu ett upplysande besked: Vad är det för någonting som döljer sig bakom påståendet att det håller på att ske någonting i departementet i dessa frågor? Det är inte någon som har någon aning om det, men jag förmodar att Kerstin Ekman är utrustad med fullmakt att berätta för kammaren vad som är att vänta från bostadsdepartementet i denna fråga.

Anf. 130 TORE CLAESON (vpk):

Fru talman! Låt mig först konstatera att det även med en mycket god vilja och mycket välvilliga tolkningar av utskottets skrivning är omöjligt att av betänkandet klart få fram att utskottsmajoriteten kan garantera att sådana förslag kommer att framläggas som efterlyses i vpk- och s-motionerna. Det är detta som är orsaken till att vi inte kan nöja oss med de besked som lämnas i utskottsbetänkandet och som inte är några besked. Det är inte någon vidare tröst för den eller dem som under många år har slagits för förbättringar på detta område att läsa sig till att utskottet utgår ifrån att "pågående översyn kan bidra till en bättre belysning" av även de här aktuella utgångspunkterna osv. Det är just detta som är orsaken till att vi måste vidhålla kravet på ett beslut av riksdagen om en översyn som också talar om vad översynen skall gälla på detta område.

Kerstin Ekman säger sedan att det inte har anförts någon konstruktiv kritik. Jag vet inte vilka anspråk man skall ha på konstruktiv kritik. I vart fall har det alltid varit en utgångspunkt för mig att bedriva konstruktiv kritik, ty jag menar att det är i högsta grad konstruktiv kritik om man kritiserar brister i förhållanden som nu råder och som tar sig sådana uttryck på fastighetsmarknaden som de gör samtidigt som man föreslår konkreta förändringar och förbättringar som syftar till att undanröja sådana brister. Vad är det annat än konstruktiv kritik?

Utskottet har vidare beträffande förslag till åtgärder om förhandsbesked,

Nr 121

Torsdagen den
15 april 1982

Förvärv av hyresfastighet, m. m.

Torsdagen den
15 april 1982

---

*Förvärv av hyres-
fastighet, m. m.*

upplysningsplikt vid anmälan till kommun och jag förmodar också skärpta lagfartsföreskrifter ansett att dessa åtgärder kan föra med sig olägenheter för en normal och acceptabel verksamhet. Visst kan det bli vissa olägenheter för fastighetsägare och även visst merarbete för olika myndigheter. Men dessa åtgärder skulle medföra betydande fördelar och en ökad trygghetskänsla för hyresgästerna, och det vore väl värt besväret om bara ett fåtal av de s. k. osunda fastighetsaffärerna därmed kunde stoppas. På vilket område i samhällslivet förekommer det inte att lojala medborgare orsakas besvär för att man skall komma till rätta med de icke lojala? Jag har sagt detta som ett inlägg med anledning av motivet att det skulle medföra alltför mycket besvär om bestämmelser om registrering samt restriktioner och begränsningar infördes.

Anf. 131 KERSTIN EKMAN (fp):

Fru talman! Jag vill säga både till Oskar Lindkvist och till Tore Claeson att vi alltså har en lag och att vi har samlat erfarenheter och att det nu sker en översyn. Jag har följt affären Göta Finans, och jag tycker att det skulle vara mycket underligt om man inte har samlat erfarenheter från denna affär så att de kan beaktas i justitiedepartementet när denna översyn äger rum.

Man har även lärt sig av erfarenheterna i Göteborgs kommun där man ändrat sina rutiner och inlett ett samarbete med Hyresgästföreningen som gör att man tycker att man har kommit mycket längre. Man har alltså lärt sig av det som har hänt, och de erfarenheter som har vunnits kommer man att ha nytta av när man i fortsättningen skall se över dessa frågor.

När det gäller samarbetet med hyresgästorganisationerna och de erfarenheter som har vunnits i Göteborg säger man att allt detta kan klaras av inom ramen för gällande lag och att det alltså inte behövs några ändringar i lagen.

Mitt svar till Oskar Lindkvist blir således just att man tar till vara det man har fått. Man har ju fått material även från Stockholm – det nämnde både Oskar Lindkvist och Tore Claeson tidigare i debatten.

När det gäller Göta Finans-affären är det självfallet handeln med aktier och problemen i det sammanhanget som man ser över, och det görs alltså av departementet.

Anf. 132 OSKAR LINDKVIST (s):

Fru talman! Vi fick viss vägledning av Kerstin Ekman i hennes senaste replik, nämligen att det skulle finnas material från departementet som knöt an till aktier.

I slutet av 1981 sade bostadsministern i en debatt här i kammaren att den översyn som skulle ske gällde aktier och andelsförvärv. Vidare fanns det anledning att överväga utformningen av bestämmelserna i 4 § om förutsättningarna för tillstånd vid förvärv av hyreshus. Är det också detta som Kerstin Ekman åsyftar i svaret? I så fall visste vi ju det redan.

Jag har fått den uppfattningen att utskottsmajoriteten gått och klämt på en hemlighet som skall offentliggöras av bostadsdepartementet. Därför är vi

väldigt intresserade av att få reda på vad det kan vara.

Kerstin Ekman säger vidare att vi har en lag, att vi har samlat erfarenheter och att vi på mycket nära håll har följt händelserna i samband med Göta Finans-affären. Vilken uppfattning har Kerstin Ekman själv om Göta Finans-skandalen? Den affären är ju en skandal av pyramidaliska mått som har inträffat på grund av att lagen om förvärv av hyresfastigheter är så bristfällig. Om vi hade haft andra krav när det gäller anmälan vid köp av hyresfastigheter, om vi hade haft ett centralt fastighetsägarregister och om vi hade skärpt kraven i fråga om förutsättningarna för lov att förvärva en hyresfastighet, hade vi klarat allt det här. Bostadsdepartementet hade då kunnat syssla med något annat. Exempelvis hade man kunnat ägna sig åt bostadsfrågan som är en av våra allra största frågor.

Slutligen förstår jag inte det som Kerstin Ekman säger om hyresgäströrelsen i Göteborg. Hon säger att man där skulle vara nöjd med lagstiftningen och att en ändring inte behöver göras. Det är en helt häpnadsväckande uppgift. Jag kan tala om för Kerstin Ekman att vi har haft mycket nära kontakt med hyresgäströrelsen i västra Sverige i den här frågan. Man ansluter sig helt till de krav som vi har ställt i de motioner som nu diskuteras i kammaren. Jag vet inte vilka kontakter Kerstin Ekman har med hyresgäströrelsen. De uppgifter hon har lämnat här om sina kontakter därvidlag och om de uppfattningar man har är helt grundlösa.

Anf. 133 KERSTIN EKMAN (fp):

Fru talman! Vi klämmer inte på några hemligheter. Det jag har sagt och det Birgit Friggebo sade i svaret i en interpellationsdebatt med Oskar Lindkvist i november är ju att man gör en översyn och att man bl. a. ser över bestämmelserna om tillståndspliktiga aktier, om andelsförvärv osv. Vidare har jag sagt att det vore underligt om inte de erfarenheter och de kunskaper som bl. a. Oskar Lindkvist har inte skulle finnas också inom departementet, som alltså gör en översyn. Erfarenheterna härav tas till vara. Sedan läggs de till grund för ett ställningstagande.

Jag har inte sagt att jag har haft kontakt med Hyresgästföreningen. Men jag har sagt att kommunen har lärt av det som hände i Göta Finans-affären. Enligt vad man säger från kommunen förekommer samarbete med Hyresgästföreningen, och det klarar man inom ramen för den lag som finns.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (översyn av lagen om förvärv av hyresfastighet m. m.)

Vid votering genom rösträkning avgavs 136 röster för utskottets hemställan och 136 röster för reservation 1 av Per Bergman m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Kammaren beslöt med 136 röster att betänkandet i dess helhet skulle återförvisas till utskottet. 136 röster avgavs för att mom. 1 skulle avgöras omedelbart genom lottning. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Nr 121

Torsdagen den
15 april 1982

Förvärv av hyresfastighet, m. m.

Utskottets hemställan bifölles.

20 § Fastighetsbeteckningsreformen

Föredrogs civilutskottets betänkande 1981/82:20 om fastighetsbeteckningsreformen.

Anf. 134 BERTIL DANIELSSON (m):

Fru talman! I civilutskottets betänkande nr 20 behandlas två motioner om fastighetsbeteckningsreformen.

Det är inte första gången riksdagen behandlar denna fråga. Bl. a. har den kulturella utarmning som ett slopande av ett mycket stort antal namn på fastigheter innebär engagerat många ledamöter av denna kammare vid åtskilliga tillfällen.

Så sent som förra året avstyrkte ett enigt utskott förslag om omprövning av fastighetsbeteckningsreformen. Motiveringen var att man inom regeringens kansli övervägde lämpligheten och möjligheten att göra budgetmässiga besparingar inom fastighetsregisterreformen.

I år är utskottet oenigt. Skälen är följande. Utskottsmajoriteten anför att det inte finns tillräckligt underlag för, som man säger, "ett så ingripande beslut som att avbryta beteckningsreformen". Man menar att sådant underlagsmaterial kan komma fram genom pågående remissbehandling av lantmäteriverkets utredning om möjligheterna att ändra reglerna för fastighetsbeteckningsreformen och att riksdagen bör avvakta förslag från regeringen.

Redan tillgängligt material visar vilka stora fördelar som kan uppnås genom en förändring av beteckningsreformen. Detta understryks av Svenska kommunförbundets förslag till remissvar på lantmäteriverkets utredning. Kommunförbundet har exempelvis mycket noga analyserat statens och kommunernas kostnader för beteckningsreformen och anger dessa till minst 120 milj. kr., varav 90 miljoner inom de län där arbetet ännu inte påbörjats. Till dessa kostnader skall läggas de kostnader som reformen medför för enskilda fastighetsägare, kreditinstitut, försäkringsbolag m. fl.

Förändringar i beteckningsreformen skulle alltså kunna resultera i mycket stora besparingar för alla berörda parter.

I exempelvis Helsingborg uppskattas den kommunala fastighetsregistermyndighetens direkta kostnader till drygt 700 000 kr. Därtill kommer alla indirekta kostnader. Exploateringschefen i Söderhamn uppskattar att dessa indirekta kostnader för kommunens del uppgår till 12:90 per fastighet eller sammantaget 195 000 kr.

Fru talman! Det är enligt vår uppfattning hög tid att förändra inriktningen

av beteckningsreformen. Det är inte min avsikt att nu diskutera de olika förändringar som bör företas. Jag vill dock markera att jag har stor sympati för Kommunförbundets förslag, som innebär återgång till socken/stad som registerområde i de 30 av landets 279 kommuner som nu är intagna i det nya fastighetsregistret. De nykonstruerade dubbelnamnen blir då, om kommunen så önskar, åter enkla nann. I övrigt rubbas inte de redan genomförda beteckningsändringarna. Detta överensstämmer med kravet i motionen av Ivan Svanström m. fl. men också med de krav som förs fram i motionen av Rune Rydén m. fl.

Vad vi reserverar i nuläget i första hand vill åstadkomma är att beteckningsreformen enligt gällande regler tillfälligt stoppas i avvaktan på förslag från regeringen om förändrad inriktning. Det kan inte vara rätt att föra in nya områden i systemet när en översyn är i sitt slutskede.

Mot den här bakgrunden vill jag sammanfattningsvis yrka bifall till den moderata reservationen i civilutskottets betänkande nr 20.

Anf. 135 SVEN ERIC ÅKERFELDT (c):

Fru talman! Det är alldeles riktigt, som Bertil Danielsson antyder, att det här är en fråga som har diskuterats i många år. Jag tror att den har varit uppe till debatt praktiskt taget varje år under min riksdagstid, som har omfattat hela 1970-talet och litet till. När vi 1974 fattade beslutet – den s.k. kompromissen om fastighetsbeteckningsreformen – trodde jag att vi skulle få lugn för framtiden. Men de motioner som har väckts i år och förra året visar att så inte blev fallet.

Det är i och för sig förvånande att det inte blev lugn efter det beslutet. Visserligen hade det legat känslomässiga överväganden – som med allt sitt patos varit värda all respekt – bakom vissa av framstötarna. Men jag trodde att inte minst det faktum att en av motionärerna på ett avgörande sätt bidrog till den kompromiss som då gjordes skulle vara en garanti för att det blev ett bestående beslut. Så är emellertid inte fallet.

Till yttermera visso annonserade regeringen i sitt sparnit förra året att det kanske fanns någonting att spara här. Detta har tydligen inspirerat motionärerna att i år yrka på ett stopp för genomförandet av reformen och en återgång till tidigare förhållanden, främst när det gäller registerområdet.

Man skall vara medveten om att ett sådant stopp och en återgång till de gamla registerområdena innebär ett totalt reformstopp – under tiden måste man nämligen bygga om nuvarande driftsystem I, så att det klarar den saken. Det är visserligen möjligt, men då drar man på sig ytterligare kostnader för systemombyggnad – det skall man också vara medveten om.

I den promemoria som lantmäteriverket på uppmaning av regeringen presenterat om möjligheterna att spara på den här delen av fastighetsdata-reformen har skisserats ett antal alternativ som innebär olika grader av besparingar på de 30 miljoner som man beräknar att namnreformen kostar.

Om man väljer det mest ingripande alternativet, nämligen återgår till de gamla registerområdena, inte gör någon namnöversyn, inte gör någon

Nr 121

Torsdagen den
15 april 1982

Fastighetsbeteckningsreformen

Torsdagen den
15 april 1982

---

*Fastighetsbeteck-
ningsreformen*

tätortsreform och inte heller gör någon namninventering, sparar man bara hälften av dessa 30 miljoner. 15 miljoner går alltså ändå åt till kringkostnader.

Den del av reformen som är mest omstridd är, som jag antydde, registerområdesreformen, dvs. frågan om man skall ha kommunen eller socknen som fastighetsregisterområde. Det momentet i reformen har av lantmäteriverket beräknats omfatta 20 %. Utslaget på de återstående fastigheterna i landet skulle detta innebära en kostnad av 2 kr. per fastighet. Hela namnreformen med alla dess fyra moment skulle, utslaget på samma sätt, kosta 10 kr. per fastighet för lantmäteriverket och andra inblandade organ, såsom länsstyrelser och centralnämnden för fastighetsdata.

Ett annat argument som har framförts är de stora följdkostnader som skulle krävas, utöver dessa 30 miljoner. Det har figurerat olika siffror. Jag vill minnas att i motionerna belopp omkring 100 milj. kr. inte varit ovanliga. Nu hör jag av Bertil Danielsson att Kommunförbundet beräknar ett ännu större antal miljoner. Det är tydligt att uppgift här står mot uppgift. Lantmäteriverket beräknar utifrån sin kompetens på området att det skulle bli omkring 25 milj. kr. i följdkostnader. Den uppskattningen grundar sig på – visserligen ett fåtal – enkäter i de kommuner som har berörts av reformen.

Civilutskottets majoritet menar, liksom departementschefen, att det är vällovligt att spara på allt, inkl. namnreformen, men underlaget är ännu alltför bräckligt för att ta ett slutgiltigt beslut om i vad mån och på vilket sätt man skall spara. Det jag nyss sade om den stora diskrepansen i fråga om det antal miljoner som uppges kunna sparas styrker ju att underlaget i dag inte är tillräckligt. Därför har civilutskottets majoritet stannat för att föreslå att kammaren avslår motionerna.

Fru talman! Jag vill avsluta detta inlägg med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 136 RUNE RYDÉN (m):

Fru talman! Som det har sagts tidigare i kväll är det säkerligen få enskilda reformer av administrativ och teknisk karaktär som har diskuterats så ofta och så länge som fastighetsbeteckningsreformerna. Riksdagen har under årens lopp behandlat dessa frågor vid ett stort antal tillfällen, med anledning av förslag från regeringen och med anledning av enskilda motioner.

Under förra riksmötet t. ex. var jag en av författarna till en motion som föreslog att beteckningsreformen skulle ses över och omprövas. Motionen avslogs med hänvisning till att man inom regeringskansliet övervägde lämpligheten och möjligheten att utreda om det fanns ytterligare budgetmässiga besparingsmöjligheter inom denna sektor.

I årets budgetproposition redovisas översiktligt det utredningsarbete som bedrivs av lantmäteriverket för att söka besparingar genom att se över reglerna för beteckningsreformen. I bil. 16, s. 120 konstateras: "Den korta tid som har stått till verkets förfogande har inte medgett en så grundlig översyn att frågan om att upphöra med eller ändra förutsättningarna för beteckningsreformen har kunnat belysas i hela sin vidd."

Föredraganden anser att det utredningsmaterial som lantmäteriverket redovisat inte ger tillräckligt underlag för regeringen att nu ta ställning och att frågan därför bör beredas vidare. På mig verkar detta som den oboförfärdiges förhinder.

Fru talman! Jag vill påminna om att när riksdagen 1968 beslutade att fastighetsregistreringen skulle reformeras skedde det huvudsakligen med följande fyra målsättningar: för det första att ett enhetligt fastighetsregister skulle införas, för det andra att enhetliga fastighetsbeteckningar skulle användas, för det tredje att kommun i stället för socken skulle utgöra registerområde samt för det fjärde att ADB skulle användas för att föra registret.

Erfarenheter och uppgifter som kommit fram under genomförandet visar att de grunder på vilka det ursprungliga beslutet fattades var, lindrigt sagt, otillfredsställande.

Man kan utan tvekan säga att hela beteckningsreformen framstår såsom onödig. Användningen av ADB-teknik förutsätter i vart fall inte numera ett enhetligt beteckningssystem. Beteckningssystemet är inte heller enhetligt enligt nu gällande bestämmelser.

Några egentliga kostnadskalkyler för reformens genomförande, där man redovisar samtliga kostnader för samtliga inblandade parter, har heller aldrig resulterats för riksdagen. Nuvarande erfarenheter visar enligt min mening klart att kostnaderna för landet är betydande och att de vida överstiger de uppskattningar som gjordes av t. ex. 1976 års fastighetskommitté. En dominerande andel av genomförandearbetet och kostnaderna drabbar kommunerna, om man betraktar följdverkningarna hos t. ex. byggnadsnämnder, fastighetskontor, gatukontor, stadsingenjörskontor m. fl.

Utöver kostnaderna kvarstår de principiella och praktiska invändningarna, och kritiken mot beteckningsreformen finns kvar i mycket stor utsträckning. Många tusen fastigheter kommer att få sina namn ändrade, vilket orsakar fastighetsägare, brukare, hyresgäster, inteckningshavare, kommunala och statliga myndigheter samt banker och andra inrättningar såväl besvär som ett avsevärt merarbete.

Forskning om hembygden och släkten och f. ö. all forskning där fastighetsnamnen spelar någon roll försvåras och i vissa fall nästan omöjliggörs. De nya beteckningarna blir, som har sagts här tidigare, ofta mycket långa, klumpiga och ologiska och kommer att få mycket svårt att slå igenom ute i bygderna.

Dessa invändningar är enligt min mening, fru talman, mer än tillräckliga skäl för att nu ompröva beteckningsreformen. Jag yrkar därför bifall till den moderata reservationen.

Sven Eric Åkerfeldt sade att det skulle kosta väldigt mycket pengar att bygga om driftsystem I. Jag menar att det finns stora förutsättningar att helt enkelt stoppa den reform som nu pågår och börja om från början. Vi är faktiskt med den reform som f. n. pågår låsta i ett gammalt system, som är präglad av 1960-talets datautveckling och det – skall vi kalla det så – likriktningsraseri som då präglade samhällsarbetet. Detta system behövs inte

Torsdagen den
15 april 1982

*Fastighetsbeteck-
ningsreformen*

alls i dag. Det finns inga som helst tekniska eller datamässiga svårigheter att bygga upp ett system, där man inte behöver göra några som helst förändringar av fastighetsförteckningarna men ändå uppnår samma effektivitet i själva databearbetningen. Det finns modern, billig och effektiv datateknik för detta i dag. Låt oss gå över till den tekniken.

Anf. 137 SVEN ERIC ÅKERFELDT (c) replik:

Fru talman! Om man ser till den redovisade kostnadsbilden, är det givetvis lätt att kritisera en sådan här reform, som har haft denna utveckling av kostnadsbilden sedan 1968. Men alla reformer görs inte för att åstadkomma kostnader, utan man vill också ha intäkter. Det är helt givet att denna reform också åstadkommer intäkter, även om det inte i dagens läge har redovisats så utförligt. Men det är ostridigt att intäkter finns. Debatten blir litet sned, om man inte tar hänsyn även till detta. Reducerar man de angivna kostnaderna med bara någon form av intäkter, blir kostnaderna genast mycket mer hanterliga och förefaller inte så avskräckande. När vi skall behandla den dataproposition som nu är avlämnad till riksdagen, finns det anledning att närmare gå in på vilka positiva effekter vi kan få av dagens system och det system som därför föreslås på något längre sikt.

Nu säger Håkan Rydén att de gamla beteckningarna mycket väl kan användas med dagens datateknik. Visst kan de det, men i dagens läge och på kort sikt får vi arbeta med det driftsystem som vi har, nämligen driftsystem I. Där passar beteckningarna inte lika bra in, även om man har gjort modifieringar genom åren som skulle kunna göra detta möjligt. Stora modifieringar har gjorts även när det gäller själva beteckningsreformen.

Men vi skall komma ihåg att hela fastighetsregisteromläggningen inte bara är en beteckningsreform. Det finns också många andra moment i detta som måste bedömas samtidigt.

Slutligen säger Håkan Rydén att de nya, krångliga namnen kommer att få mycket svårare att slå igenom, samtidigt som han säger att de gamla beteckningarna kommer att glömmas bort och få svårt att leva vidare och att det blir svårt för släktforskare. Den argumenteringen tycker jag inte riktigt går ihop. Men bortsett från det: Det är väl ingen risk i dag att sådana namn som har hävd inte kommer att leva vidare. Det finns möjligheter att få dem antecknade som särskilt namn i det nya registret, och de kommer att leva kvar på kartor. Och i folkmun kommer de naturligtvis att leva betydligt längre än någon av oss debattörer.

Anf. 138 RUNE RYDÉN (m) replik:

Fru talman! Sven Eric Åkerfeldt kallade mig för Håkan Rydén. Men min bror är inte tillräckligt gammal för att komma in i riksdagen ännu, fast den tiden kanske kommer.

Sven Eric Åkerfeldt tog upp detta med kostnaderna och sade att om man kan visa på intäkter så blir bilden helt annorlunda och betydligt mer positiv. Ja, det får vi innerligt hoppas. Men man bör väl väga kostnaderna och intäkterna mot varandra, och om man gör det visar det sig i det här fallet att

man får en sned balans, där kostnaderna klart överväger. Som har visats av bl. a. Bertil Danielsson är det mycket stora summor som den här reformen kostar – kostnader som enligt min och andras uppfattning är helt onödiga.

Det finns mycket stora möjligheter att använda nya, billigare system som gör det möjligt att använda de nuvarande fastighetsbeteckningarna. Det nuvarande systemet plockar ju bort en del fastighetsbeteckningar och konstruerar nya och svåra namn. Använder man de nya systemen behöver man ju inte heller hänge sig åt förhoppningen att de gamla namnen får leva kvar i folkmun, som Sven Eric Åkerfeldt uttryckte det – att den muntliga traditionen lever kvar ute i församlingarna och kommunerna. Är det på det viset vi skall registrera fastigheter?

Nej, låt oss i stället stoppa den här reformen och använda den nya teknik som finns, till båtnad både för folkhushållet och för de enskilda individer som detta reformarbete drabbar.

Anf. 139 SVEN ERIC ÅKERFELDT (c) replik:

Fru talman! När det gäller frågan om registerområden, som har varit central i diskussionen, får vi inte glömma bort att det finns rent praktiska fördelar med att ha kommunen som registerområde, främst detta att fastighetsnamnen blir lokalisering på ett helt annat sätt. Det är till den änden som vi i reformen har gjort dubbelkonstruktioner av namn. Vi skall väl inte kasta ut barnet med badvattnet innan vi vet vilka ändringar vi kan göra i reformen.

Slutligen ber jag Rune Rydén om ursäkt att jag i debattens hetta förväxlade honom med en Håkan Rydén, som likaledes är mycket sympatisk.

Anf. 140 RUNE RYDÉN (m) replik:

Fru talman! Man behöver faktiskt inte ha kommunen som bas i den här registeromläggningen. Det är klart att Sven Eric Åkerfeldt har rätt i att det leder till en del praktiska fördelar, men det leder enligt min uppfattning till klart fler och mer besvärliga nackdelar. Och när det med den nya datatekniken inte kostar någonting att använda socknen som bas – där man sedan kan gå upp i en högre nivå med kommunen som bas – så varför låta hela detta dyra och besvärliga arbete fortgå? Jag kan inte se något som helst motiv för det mer än en låsning vid det gamla beslutet från 1974.

Här kan vi i stället spara hundratals miljoner och låta människor behålla de fastighetsbeteckningar som de i många fall är fästa vid och som det orsakar dem mycket besvär att få ändrade till nya.

Anf. 141 IVAN SVANSTRÖM (c):

Fru talman! Det har sagts i debatten att det på 1970-talet förekom många känslomässigt underbyggda uttryck. Detta har företrädare för civilutskottet sagt. Eftersom jag i högsta grad var invecklad på den tiden i dessa s. k. känslomässiga uttryck, vill jag verifiera att det låg mycket känsla bakom de

Torsdagen den
15 april 1982

Fastighetsbeteckningsreformen

framställningar som så småningom ledde till att det tvärsigenom alla partier i denna församling blev en så stark opinion att inte ens civilutskottet kunde bortse från den. Utc i landet sköttes denna opinionsbildning i hög grad av folk från olika läger. Jag kunde konstatera att man samma vecka skrev artiklar emot denna beteckningsreform i såväl konsumenttidningen Vi som Lantbrukarnas riksförbunds tidning Land. Det tar jag som intäkt för att här fanns en stark och bred opinion – kalla den gärna känslomässigt betingad. Jag har aldrig i min politiska verksamhet varit oroad över att man också lägger in sådana bedömningar i de politiska avgöranden vi är tvungna att fatta.

Sven Eric Åkerfeldt har sagt att han hade hoppats att 1974 års kompromiss skulle stå sig. Jag var i hög grad ansvarig för den kompromissen. Vi skriver i vår motion – jag vill anföra det här – att Riksförbundet för hembygdsvård, den samlade hembygdsrörelsens riksorganisation som jag fortfarande är ordförande i, har lojalt följt den kompromiss som träffades 1974. Men sedan 1974 har nu kunnat konstateras dels att den beteckningsreform som är nödvändig när kommunen blir områdesenhet i stället för socknen har medfört många icke särskilt lätthanterliga dubbelnamn och en del andra bekymmer, dels att det visat sig att den datatekniska utvecklingen nu möjliggör ett bibehållande av socknen som registerområde. Man har alltså inte längre som 1968 eller som 1974 behov av att göra ett för stad och landsbygd s. k. enhetligt registersystem.

Det är då enligt vår uppfattning angeläget att man nu stoppar den pågående reformen i väntan på ytterligare utredningar beträffande kostnader och annat som kan behövas.

Här har diskuterats kostnader. Jag är övertygad om att kostnaderna kommer att bli ännu större om man inte nu avbryter denna reform. Det har sagts att man från början – och jag minns beloppen – räknade med att kostnaden skulle bli 50 000 milj. kr. för staten. Nu bedöms kostnaden för staten bli snarare över än under 500 000 milj. kr. Det kallar jag en betydande förändring.

Kommunernas tillkommande kostnader har Svenska kommunförbundet, som här anförts tidigare, uppskattat till över 100 000 milj. kr. Vad kostnaderna blir för enskilda, för banker osv. är svårare att bedöma. Eftersom det är möjligt att nu bibehålla socknen som registerområde och ändå utnyttja den nya datatekniken, finns det enligt min mening ingen anledning att icke utnyttja tillfället och avbryta reformen.

Jag vill påstå att den motion i detta ärende som jag och ytterligare tre centerpartister har inlämnat till årets riksdag har förts upp tillsammans med den andra motionen i den reservation som är fogad till utskottets betänkande. Jag ber, fru talman, att med dessa ord få yrka bifall till den reservationen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls med 199 röster mot 69 för reservationen av Rolf Dahlberg m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

21 § Anslag för landskapsinformation

Nr 121

Torsdagen den
15 april 1982

Föredrogs civilutskottets betänkande 1981/82:21 om lantmåteri- och kartväsendet (prop. 1981/82:100).

Anslag för landskapsinformation

Anf. 142 ROLF DAHLBERG (m):

Fru talman! Det är ett allmänt önskemål att vi skall öka virkesuttaget i skogarna. En förutsättning för det är att skogsbruket har tillgång till bra kartmaterial. Det gäller både kartor över skogsvägar och information om hur skogsbeståndet ser ut. Det bästa material som man kan få fram för detta ändamål är s. k. ortofotokartor, som görs genom flygfotografering.

För att kunna framställa dessa kartor har lantmåteriverket i år i sin petita begärt 1 milj. kr. av regeringen. Regeringen har ansett att den icke kan få fram dessa pengar.

I en motion till detta riksmöte har jag och några medmotionärer framfört att det vore riktigt att ge lantmåteriverket dessa medel för att det skall kunna tillgodose det behov av sådant här kartmaterial som skogsbruket har. Utskottsmajoriteten säger dock nej till detta med hänvisning till det statsfinansiella läget. Lantmåteriverket får klara sig med de medel verket har, säger utskottsmajoriteten. Vi har inte kunnat nöja oss med det. Vi tycker att det är en ganska kortsiktig bedömning som majoriteten gör. Lantmåteriverket tar ju betalt för dessa tjänster, varför verket så småningom får in pengarna. Samtidigt gör alltså verket skogsbruket en stor tjänst, som på detta sätt får möjlighet att snabbt öka virkesuttaget i skogarna.

Med det anförda vill jag, fru talman, yrka bifall till den reservation som är fogad till civilutskottets betänkande nr 21.

Anf. 143 SVEN ERIC ÅKERFELDT (c):

Fru talman! Jag vill gärna instämma med Rolf Dahlberg när det gäller nödvändigheten av att vi avverkar skog där det så går att göra för att få fram skogsråvara. Men jag är inte lika övertygad om att just denna miljon erfordras för att man skall åstadkomma det resultatet.

Redan nu görs det betydande insatser när det gäller kartläggning som finansieras med statsmedel. Jag tror att dessa insatser är mycket bra prioriterade. De sker nämligen i form av de strukturåtgärder – fastighetsbildningsåtgärderna – som nu sätts in i främst Kopparbergs län, men även i andra län i landet. Där finns det verkligen behov av en kartläggning för vägdragnin i sådana områden där det finns stora kubikmassor att ta ut. Statens insatser får här formen av förrättningsbidrag. Det tror jag är ett mycket bra sätt att använda pengarna på.

Vi i utskottsmajoriteten menar att man – i god samverkan med näringen – inom ramen för ett anslag på ca 92 milj. kr. bör kunna få fram 1 milj. kr. för detta ändamål. Det har varit motivet för att utskottsmajoriteten inte har tillstyrkt kravet på ytterligare pengar till denna verksamhet. Men vi tackar

Torsdagen den
15 april 1982

*Sveriges riksvapen
och Sveriges flagga*

naturligtvis för den moderata gruppens välvilja mot skogsbruket.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 4

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservationen av Rolf Dahlberg m. fl., bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

22 § Sveriges riksvapen och Sveriges flagga

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1981/82:26 om Sveriges riksvapen och Sveriges flagga m. m. (prop. 1981/82:109).

Anf. 144 NILS HJORTH (s):

Fru talman! I anslutning till propositionen om Sveriges riksvapen och Sveriges flagga har jag väckt tre motioner. I motionen 2182 föreslår jag att den flerhundraåriga traditionen med den tretungade flaggan som statsflagga återinförs och att den nu vanliga tvärskurna flaggan används som nationalflagga. Jag nämner i min motion att riksdagen så sent som 1906 hissade den tretungade flaggan. Sedan dess har dock den tungade flaggan enbart varit förbehållen försvarsmakten. Jag tycker att det är fel att ha olika flaggor för militär och civil statsverksamhet. I Danmark är den tretungade flaggan både stats- och örlogsflagga och den tvärskurna nationalflagga. Det är alltså den ordningen jag vill ha även i Sverige.

Den andra motionen som jag har väckt handlar om flaggdagarna. Frågan om allmänna flaggdagar har ju alltid intresserat riksdagen. Jag har själv tidigare motionerat om att göra bl. a. valdagen till allmän flaggdag. Jag tänkte upprepa detta krav under den allmänna motionstiden i år, men då en särskild proposition aviserades inväntade jag denna. Jag ser nu med glädje att, i överensstämmelse med utredningens förslag, valdagen upphöjs till flaggdag.

Den översyn över flaggdagarna som gjorts – själva utredningen utfördes ju för åtskilliga år sedan – är enligt min mening inte tillräckligt långtgående. Den överensstämmer inte med devisen "med folket i tiden". Man har med andra ord inte beaktat utvecklingen i samhället när det gäller det ceremoniella förfarandet med vår flagga. När nu flaggdagarna intas i en särskild förordning, tycker jag att det hade varit ett lämpligt tillfälle att anpassa dem till svenska folkets ändrade vanor. Jag menar då i första hand de kungliga namnsdagarna. Det är nog inte många som hissar flaggan vid namnsdagarna inom familjen. De kungliga namnsdagarna inger väl knappast heller någon känsla av högtid och fest längre. Jag tycker alltså att de kungliga

namnsdagarna inte bör vara officiella flaggdagar. När det gäller den kungliga familjen räcker det mer än väl att ha konungens och drottningens födelsedagar som flaggdagar. Frågan är väl om det inte kunde ha räckt med enbart kungens födelsedag – det är ju ändå han som är landets statschef.

Vi har vidare haft traditionen att flagga den 6 november på grund av Gustav II Adolfs död vid Lützen 1632. Det är väl knappast någon som uppfylls av nationalistisk yra över hans krigiska bravader. Hans krig nere i Europa mot Polen, Ryssland, Baltikum och Preussen är det svårt att finna motiv för. Hans tyska fälttåg inger i stället hos de flesta människor känslor av obehag. Glansen kring guldkonungen från Norden har bleknat, och nog förefaller det absurt att vi skall fortsätta att hylla detta erövringskrig med allmän flaggning. Sverige har gjort stora insatser för fred och avrustning. Skall vi då högtidlighålla ett fullständigt meningslöst krig och glorifiera krigshandlingar på detta sätt? Det enda goda som jag hade av detta "äreminne" var när jag i lumpen på 1940-talet fick extra förplägnad den 6 november. Jag vet inte om den ordningen fortfarande tillämpas.

Det kan tilläggas att i betänkandet från 1966 om rikets vapen och flagga Gustav Adolfs-dagen tagits bort som allmän flaggdag. Utredaren Mauritz Winjbladh motiverade borttagandet med att dagens innebörd inte längre kunde anses stå levande för medborgarna och att därför anledning ej fanns att bibehålla dagen såsom allmän flaggdag. Det enda motiv för ett bibehållande är enligt justitiedepartementets promemoria att ha någon dag förutom den 6 juni som erinrar om vårt lands historia. Självfallet kan från denna synpunkt, säger man, åberopas andra dagar än just Gustav Adolfs-dagen, men denna dag har dock så länge varit flaggdag att den inte lämpligen bör bytas ut. Man kan knappast med fog påstå att argumenten för den 6 november som flaggdag är starka. Den 6 november är inte något som vi med stolthet minns från vår historia. Ett erövringskrig ute i Europa långt från Sveriges gränser är ingenting som bör firas med allmän flaggdag.

Min tredje motion är litet mer invecklad. Motionen gäller det svenska statsvapnet. Vi har nu stora och lilla riksvapnet, eller – som den rätta benämningen borde vara – konungavapnet och statsvapnet. För den statliga verksamheten bör det räcka med ett vapen som man har t. ex. i Finland och Norge. Sveriges statsvapen bör enligt min mening vara det med trekronors-symbolen. I fråga om Konungens vapen bör kungen själv bestämma.

Jag vill också, fru talman, passa på att rätta till ett feltryck i min motion 2184. I mitt förslag till lag om Sveriges statsvapen står det i 5 § i den tryckta motionen: "I frågor rörande statsvapnet är riksantikvariatet sakkunnig myndighet." Det är givetvis riksarkivet som är sakkunnig myndighet, vilket väl alla torde ha förstått.

Fru talman! Jag har gjort denna presentation av mina motioner eftersom utskottet i sitt betänkande på ett, som jag tycker, ovanligt kortfattat och summariskt sätt har behandlat motionerna. Man har inte gått in i någon sakargumentering utan har helt kategoriskt hänvisat till det utredningsarbete som föregått propositionen.

Nog lever vi i besparingstider, och helt visst har utskottet större och

*Sveriges riksvapen
och Sveriges flag-
ga*

Torsdagen den
15 april 1982

*Sveriges riksvapen
och Sveriges flag-
ga*

viktigare frågor att behandla. Men jag tycker att även frågorna om vårt riksvapen och vår flagga kunde ha motiverat en något utförligare behandling. Nåväl, det är nu inte mycket att göra åt detta mot ett enhälligt utskott, även om det enligt min mening blivit en bättre slutprodukt om mina ändringsförslag hade bifallits.

På en punkt, som för mig är mest angelägen, vill jag dock försöka att få en ändring till stånd. Det gäller den 6 november som flaggdag. Som jag tidigare har framhållit anser jag det högst olämpligt att fortsätta att hylla minnet av Gustav II Adolfs krigiska bedrifter på 1600-talet. Sverige är ju känt för sitt energiska arbete för fred och nedrustning – ett arbete som alla partier är överens om. Ändå skall vi ha kvar den 6 november som en minnesdag. När nu flaggdagarna får en mera officiell status, genom en av regeringen utfärdad förordning, är det ett lämpligt tillfälle att undanta denna dag. Det tillkommer ju som bekant två nya i stället.

Det har i kammaren utdelats ett särskilt yrkande med förslag till ändring, och det lyder:

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motion 1981/82:2183 som sin mening ger regeringen till känna att Gustav Adolfs-dagen den 6 november inte längre skall vara allmän flaggdag.

Jag ber, fru talman, att få yrka bifall till detta ändringsförslag.

Anf. 145 PER ISRAELSSON (vpk):

Fru talman! Den fråga som behandlas i konstitutionsutskottets betänkande nr 26 kan synas ha ringa vikt jämfört med andra frågor som vi har att besluta om här i kammaren. Frågan om Sveriges riksvapen och Sveriges flagga har emellertid stor symbolisk betydelse, och särskilt flaggan har stor betydelse som symbol för en sammanhållen svensk nation. Detta kommer till uttryck genom den särskilda betydelse som flaggan har inom det svenska försvaret. Den nationella sammanhållningen har ansetts stå över parti- och klassgränser. Men i verkligheten har det inte alltid rätt en sådan nationell enighet. Den som har varit förtryckt och fått en orättvist liten del av de nyttigheter som produceras i samhället har haft svårt att känna samhörighet med dem som orättvist och ofta orättmätigt har tillägnat sig en stor del av de samlade materiella nyttigheterna.

Ett starkt folkförsvar grundat på allmän värnplikt skall och måste bygga på det faktum att folkets breda lager anser sig ha något att försvara i ett socialt rättvist samhälle. Ett sådant har vi inte fullt ut i dag, men det är ett rättvisare och mera jämlikt samhälle än vi hade vid den tid då våra riksvapen och vår flagga kom till. Mot den bakgrunden är det väsentligt att riksvapnens utseende och flaggans användning återspeglar viktiga händelser i det svenska folkets historia. Hur dessa strävanden skall kunna komma till uttryck bör regeringen ges i uppdrag att utreda och lägga fram förslag om till riksdagen. Vi menar att en sådan utredning skall utgå ifrån att det, som vi säger i vår motion, är plogens, räfsans, sågens och hammarens folk som har byggt vårt land och inte de feodala skikt vars överhetssignaler återspeglas i våra riksvapen.

Vad gäller våra flaggdagar bör de anknyta till viktiga händelser i vårt och andra folks liv och inte direkt till den monarki som vi för vår del allttjämt betraktar som en feodal kvarleva från en gången tid. Det i propositionen och utskottsbetänkandet framlagda förslaget, att regeringen skall kunna besluta om ordningen för flaggdagar, yrkar vi avslag på. Vår motivering är att denna fråga bör ligga kvar hos rikets högsta beslutande organ, riksdagen, som ju är direkt vald av folket och i valen direkt ställs till ansvar inför folket.

Jag bedömer den nationella sammanhållningen och uppslutningen kring vår lilla nation som viktiga i en orolig värld inför en oviss framtid. Vill vi stärka denna sammanhållning, måste vi ständigt fatta beslut här i riksdagen som städse gör vårt samhälle allt rättvisare och tilldelar envar medborgare här i landet ett tryggt liv. En sådan strävan måste också komma till uttryck både i utformningen och i användningen av rikets symboler, riksvapnen och flaggan.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till motionen 1981/82:2190. Om det blir omröstning om herr Hjorths särskilda yrkande, som överensstämmer med ett delkrav i vår motion, kommer vi att stödja också det.

Anf. 146 BERTIL FISKESJÖ (c):

Fru talman! Regeringens förslag till ny lagstiftning om Sveriges riksvapen och Sveriges flagga bygger på ett mycket omfattande utredningsmaterial och på beställningar från riksdagen. Förslagen har i två omgångar varit föremål för remissbehandling.

De frågor som tas upp i motionerna om riksvapnets utseende och användning, om flaggdagarna, om flaggans utseende och om användningen av den tretungade flaggan har behandlats med stor noggrannhet. Vad gäller särskilt en rad heraldiska frågor har det under utredningsarbetets gång framförts skilda meningar av olika specialister, och en del av dessa specialisters synpunkter, som inte har blivit tillgodosedda i propositionen, återkommer i motionerna. I viss mån gäller motsättningarna vad som kan påstås ha urgammal hävd och vad som har gammal hävd, dvs. om man skall gripa tillbaka till det som möjligen kan ha gällt för mycket länge sedan eller om man skall nöja sig med det som nu har en stabiliserad tradition. Det gäller också en sådan sak som användningen av den tretungade flaggan.

Propositionen ansluter sig i stort sett till det som nu kan anses ha en välgrundad tradition. Utskottet har inte funnit grundad anledning till ett annat synsätt, utan biträder härvidlag liksom i övrigt propositionens förslag och avstyrker motionerna.

Vad gäller flaggdagarna, som Nils Hjorth berörde, innebär förslaget en kombination av tradition och förnyelse. De gamla flaggdagarna behålls, men två nya läggs till, nämligen dagen för riksdagsval och FN-dagen. Därmed markeras dels vårt fosterländska sinnelag, dels vår öppna internationalism. Det är ingen dålig kombination.

Jag ber, fru talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Torsdagen den
15 april 1982

*Sveriges riksvapen
och Sveriges flag-
ga*

Anf. 147 NILS HJORTH (s):

Fru talman! Det kom i alla fall några synpunkter på den här frågan från utskottets talesman. Annars trodde jag faktiskt att man inte hade någon egen uppfattning i dessa frågor.

Bertil Fiskesjö talade när det gällde flaggdagarna om tradition och förnyelse. Det har jag noterat, och jag har ingenting emot de två nya flaggdagarna. Bertil Fiskesjö sade att det skulle tilltala vårt fosterländska sinnelag. Jag har verkligen svårt att känna något fosterländskt sinnelag om man hissar flaggan den 6 november.

Flaggdagarna har hittills haft karaktären av en inofficiell rekommendation. Denna tillkom på initiativ av bestyrelsen för Svenska flaggens dag. I propositionen anmäls en reglering av de allmänna flaggdagarna, vilka därmed får en mer officiell status. Därför är det inte oviktigt att riksdagen uttalar sin mening om förslaget vilka dagar man officiellt skall hissa flaggan. Privat kan man ju själv avgöra vilka dagar man anser att detta skall göras, men jag antar att förordningen även härvidlag har en viss påverkan. Skall man hissa flaggan den 6 november borde det i så fall vara på halv stång.

För resten är det i grund och botten fel att Gustav II Adolf dog den 6 november. Enligt den då rådande tideräkningen dog han nämligen den 16 november. År 1753 övergick Sverige från den julianska till gregorianska tideräkningen. Tidsskillnaden mellan den gamla och den nya tiden var år 1753 11 dygn. När reformen genomfördes slopades de sista 11 dagarna i februari. Efter den 17 februari följde alltså den 1 mars. Man kan alltså säga att vintern gick fort det året.

Bortsett från detta finns det ingen anledning att ha kvar den 6 november som allmän flaggdag. Denna dag – hur felaktig den än är – påminner om vår kungs krigiska härjningar nere i Europa på 1600-talet. Det är inte något som vi med stolthet minns från vår historia.

Därför yrkar jag bifall till det särskilda yrkandet.

Anf. 148 BERTIL FISKESJÖ (c):

Fru talman! Bara en enda kommentar! Nils Hjorth antydde att utskottet skulle ha behandlat de här frågorna på ett nonchalant sätt. Så är inte fallet. Utskottet har tagit fram ett mycket gediget material, som vi i utskottet har studerat. Det är efter en genomgång av detta gedigna material som utskottet har kommit fram till ståndpunkten att utskottet bör biträda propositionen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 149 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Proposition ställs först särskilt i fråga om motion 2183, beträffande vilken Nils Hjorth under överläggningen framställt ett särskilt yrkande som utdelats till kammarans ledamöter, därefter i fråga om motion 2190, beträffande vilken framställts bifallsyrkande, och slutligen i fråga om utskottets hemställan i övrigt.

Motion 2183 av Nils Hjorth

Utskottets hemställan såvitt avsåg motion 2183 bifölls med 165 röster mot 104 för det av Nils Hjorth under överläggningen framställda yrkandet. 1 ledamot avstod från att rösta.

Nr 121

Torsdagen den
15 april 1982

Motion 2190 av Lars Werner m. fl.

Utskottets hemställan såvitt avsåg motion 2190 bifölls med 255 röster mot 15 för bifall till denna motion.

*Sveriges riksvapen
och Sveriges flag-
ga*

Utskottets hemställan i övrigt

Bifölls.

23 § Föredrogs

Kulturutskottets betänkande

1981/82:24 Vissa anslag ur kyrkofonden, m. m. (prop. 1981/82:149)

Jordbruksutskottets betänkande

1981/82:23 Djurskydd

Vad utskotten hemställt bifölls.

24 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid ett senare sammanträde.

25 § Kammaren åtskildes kl. 23.40.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert